

LOKALE KONFLIKTERS IMPLIKASJONER FOR NORGES FARYABSTRATEGI

SVF-6900

Rune A Bergman

*Mastergradsoppgave i konflikt, sikkerhet og flerkulturell forståelse (KOSIFF)
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø
Vår 2011*

Forord

Våren 2010 tjenestegjorde jeg som liaison offiser i et Military Observer Team (MOT) i den norskledede Provincial Reconstruction Team Meymaneh (PRT MEY). PRT MEY ligger i Faryab provins, nord i Afghanistan. Gjennom min stilling her lærte jeg mye, blant annet gjennom interagering med mange av de forskjellige aktørene i området. Jeg interagerte med hele bredden av aktører, fra vestlige bistandsarbeidere til opprørsledere. Jeg har dermed hatt muligheten til å se vestlig strategi bli utarbeidet, tolket og implementert gjennom min tilgang til plan og beslutningsprosessen internt i PRT MEY samtidig som jeg har hatt nær forbindelse med dem strategien er myntet på, afghanerne. Dette mener jeg har gitt meg en breddeforståelse og ikke minst direkte kjennskap til hvordan denne strategien påvirket den lokale dynamikken i et tradisjonelt samfunn.

Jeg håper gjennom denne studien å kunne bidra til å belyse sider ved den norske innsatsen i Faryab fra et perspektiv som ofte ikke blir dokumentert. Et militært perspektiv på den norske strategiens møte med den lokale kulturen og det tradisjonelle samfunnet, samt belysning av lokale konflikters implikasjoner for denne strategien.

Denne studien ville ikke blitt til om ikke Forsvaret som arbeidsgiver hadde lagt til rette for denne type videreutdanning gjennom forsvarets høyskole og forsvarets studiesenter i Bardufoss. En takk også til tålmodige kolleger som gjennom diskusjoner og konstruktiv kritikk har bidratt til denne oppgaven. Spesielt takk til dere som tok dere tid til å lese igjennom og komme med innspill, samt min tålmodige veileder.

Sammendrag

1 september 2005 overtok Norge som ledernasjon i PRT MEY i Faryab provins. Sikkerhetssituasjonen i Faryab provins har siden den gang utviklet seg i negativ retning med et stadig økende antall sikkerhetsrelaterte hendelser. Denne utviklingen har funnet sted på tross av et stadig større vestlig, og afghansk engasjement, sivilt som militært.

Denne studien forsøker å forklare den negative sikkerhetsutviklingen i rammen av lokale forhold og stammedynamikk.

Studien er gjennomført som en kvalitativ studie hvor empirien er hentet gjennom deltagende observasjon og skriftlige kilder. De skriftlige kildene som er benyttet er bøker, studier og artikler.

Problemstillingen er i hvilken grad den negative sikkerhetsutviklingen i Faryab kan tilskrives lokale forhold og hvordan Norges Faryabstrategi påvirker denne utviklingen?

For å besvare problemstillingen analyseres ett distrikt i Faryab provins og implikasjonene funnet her sees opp mot den norske Faryabstrategien.

Fra dette kommer det frem at noe av den negative sikkerhetsutviklingen til en viss grad kan tilskrives kulturelle forhold, stammedynamikk og ikke minst lokale konflikter

Følgende potensielle implikasjoner for Norges Faryabstrategi identifiseres:

1. Potensialet for å øke det etniske fellesskapet og dermed eskalere konflikten langs etniske linjer.
2. Muligheten for å styrke opprøret ved å styrke talibanfellesskapet.
3. Svekkelse av tradisjonelle beslutningsorgan.

Når Norges Faryabstrategien sees opp mot disse implikasjonene kommer det frem at strategien ikke møter disse forhold på en måte som minimerer implikasjonenes negative potensial, snarere tvert imot. Studien beskriver også hvordan Faryabstrategien i verste fall kan lede norske styrker inn i etniske konflikter vi ikke kjenner konsekvensen av og hvorfor det er vanskelig å gjøre det annerledes.

Kart over Faryab provins

Kartet viser Faryab provins nord i Afghanistan. Markert rødt overlegg markerer det pashtunske beltet.

Innholdsfortegnelse

Forord	iii
Sammendrag	iv
Kart over Faryab provins	v
1. INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN	1
1.2 PROBLEMSTILLING	2
1.3 LITTERATUR	2
1.4 AVGRENSNINGER	2
1.5 DISPOSISJON	3
1.6 TEORI	4
1.7 METODE	5
1.5.1 TILPASSNING AV METODE	5
1.5.3 FORFATTERENS ROLLE	7
1.5.4 ARBEIDSMETODE	8
2. BAKTEPPE	10
2.1 HISTORISK BAKGRUNN	10
2.2 <i>PASHTUNWALI</i>	12
2.3 FARYAB PROVINS	15
2.4 ALMAR DISTRIKT	16
2.4.1 GEOGRAFI	16
2.4.2 DEMOGRAFI	17
2.4.3 ETNISK KONFLIKT	17
2.4.4 OFFISIELLE MAKTSTRUKTURER	18
2.4.5 UOFFISIELLE MAKTSTRUKTURER	20
2.4.6 TALIBAN?	20
2.4.7 <i>MANTIQAEN AQ BAL</i>	25
2.4.8 <i>MANTIQAEN SENTAK</i>	26
2.4.10 KONFLIKTLINJER	27
2.5 DEN TRIVIELLE LANDKONFLIKTEN	28
2.5.1 DET RASJONELLE ALTERNATIV	30
2.5.2 IMPLIKASJONER	31
2.6 NORGES FARYAB STRATEGI	33
3. DRØFTNING AV IMPLIKASJONER	34
3.1 DET ETNISKE FELLESKAP	34
3.2 STYRKNING AV OPPRØRET	36
3.3 SVEKKELSE AV TRADISJONELLE BESLUTTNINGSORGAN	37
4. KONKLUSJON	37
5. LITTERATURLISTE	41

1 INNLEDNING

1.1 BAKGRUNN

Norge overtok som ledernasjon for Provincial Reconstruction Team Meymaneh (PRT MEY) i 2005. PRT MEY består av militære og sivile bidrag og har et koordinerende ansvar ovenfor militær aktivitet i Faryab provins nord i Afghanistan.

Sommeren 2009 presenterte den norske regjeringen Faryabstrategien. Dette var en strategi for helhetlig norsk sivil og militær innsats i Faryabprovinsen i Afghanistan. Dokumentet beskriver sikkerhetssituasjonen i Faryab som i hovedsak stabil. Strategien var på mange måter et svar på kritikken om sammenblanding av militære og sivile roller i det norske bidraget. Strategien vektlegger et klarere skille mellom militær og sivil innsats samt en afghanisering av innsatsen som innebærer at Afghanerne skal gradvis overta sikkerhetsansvaret i provinsen.

I overgangen til 2011 ser det ut til at det er blitt mer legitimt å hevde at sikkerhetssituasjonen i det norske ansvarsområdet raskt har blitt vesentlig forverret. Jan Reksten, tidligere sjef for forsvarets operative hovedkvarter, sier til NRK at vi ikke kan si at vi har lykkes i Afghanistan (Wergeland 2011). I tillegg hevdes det at den norske regjeringen forbereder en uttrekning ved å omdisponere det militære bidraget i 2012 (Ege 2011). Totalt har den norske militære og sivile innsatsen i Afghanistan hittil kostet over 11 milliarder kroner (Wergeland 2011). På tross av dette har altså sikkerhetssituasjonen i det norske ansvarsområdet i Afghanistan, Faryabprovinsen, de senere år hatt en negativ sikkerhetsutvikling (Akerhaug 2010, 07. november). Noe av forklaringen på denne utviklingen hevdes å være at norske og allierte styrker nå opererer inn mot Talibans kjerneområder sammen med Afghanske sikkerhetsstyrker, underforstått, det blir verre fordi det går bedre (Støre 2010). Jeg tjenestegjorde selv ved PRT MEY i 2010 og da jeg kom tilbake til Norge begynte jeg på denne oppgaven i konflikt, sikkerhet og flerkulturell forståelse. Jeg hadde i løpet av tjenestetiden ofte benyttet forklaringsmodeller og teorier jeg hadde med meg fra undervisningen ved forsvarets studiesenter. Med denne oppgaven ønsker jeg derfor å belyse mulige lokale årsaker til den forverrede sikkerhetssituasjonen og i hvilken grad Norge sin strategi for Faryab har påvirket utviklingen.

1.2 PROBLEMSTILLING

I hvilken grad kan den negative sikkerhetsutviklingen i Faryab tilskrives lokale forhold og hvordan påvirker Norges Faryabstrategi denne utviklingen?

1.3 LITTERATUR

Det er produsert mange rapporter og studier på Norges engasjement i Afghanistan. Organisasjoner som norsk utenrikspolitiske institutt (NUPI), Christian Mikkelsen institutt (CMI) og Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) har flere rapporter som er tilgjengelige på deres nettsider. Generelt tar disse rapportene for seg de historiske linjer, politikk og konflikter på provinsnivå. På forsvarrets høyskole sine hjemmesider finnes masteroppgaver skrevet som en del av den høyere utdanningen i forsvaret. Her er det flere oppgaver med PRT MEY som tema eller case.¹ Disse fokuserer på interne prosesser og ikke i så stor grad på møte med lokal kultur. Jeg har ikke lyktes å finne en studie med Norges strategi sitt møte med lokale forhold som tema.

1.4 AVGRENSNINGER

Det er flere forskjellige teorier og hypoteser om hva som driver opprøret i Afghanistan, dermed også i Faryab provins. Denne oppgaven må ikke tolkes som et forsøk på å tilskrive alle hendelser en forklaringsmodell, oppgaven tar heller ikke for seg alle aspekter ved den Norske strategien i Faryab. Oppgaven er ment å belyse møtet med de lokale forholdene i Faryab, samt som et bidrag i den pågående debatten om behovet for kulturell kompetanse i kompliserte operasjonsområder.

Når det gjelder Norges Faryabstrategi vil jeg ta utgangspunkt i det løst formulerte Faryabstrategidokumentet utgitt av regjeringen sommeren 2009. Dette fordi det tegner et godt overordnet, og ikke minst offisielt bilde på hva Norge ønsker å fokusere på i Faryab.

Jeg vil benytte lokale hendelser jeg har observert eller blitt fortalt i et forsøk på å identifisere implikasjoner for utbredelsen av opprøret. Deretter vil jeg beskrive effekten av Norges strategi, primært de lokale implikasjonene. Med Norges strategi

¹ <http://brage.bibsys.no/fhs/simple-search?query=Afghanistan&submit=S%C3%B8k>

mener jeg primært Norges militære operasjoner i Faryab provins men jeg vil også komme innom de sivile operasjonslinjene.

Videre vil jeg avgrense meg geografisk til Almar distrikt i det pashtunske området i Faryab. Denne avgrensningen er naturlig da dette området i stor grad sammenfaller med de geografiske områdene som har hatt en spesiell negativ sikkerhetsutvikling de senere år.

1.5 DISPOSISJON

I første kapittel vil jeg kort redegjøre for oppgavens bakgrunn. Jeg vil presentere noe av den litteratur og forskning jeg har benyttet i arbeidet med oppgaven samt hvilke avgrensninger jeg har gjort. Deretter vil jeg presentere de mest sentrale teoriene og begrepene som er benyttet i oppgaven. Tilslutt vil jeg presentere metoden som er benyttet og hvordan data er samlet inn.

I kapittel 2 vil jeg gi en historisk bakgrunn for utviklingen i Afghanistan samt Faryab provins. Dette gjør jeg for å sette resten av oppgaven i en historisk kontekst. Kapittelet fortsetter med å bygge en kulturell kontekst ved å presentere viktige lokale kulturelle sedvaner. Videre presenteres Faryab provins før vi spisser oss inn mot Almar distrikt. Her presenteres situasjonen, maktstrukturene og stammedynamikken for å kunne nytte dette som et utgangspunkt for videre drøfting.

Når dette bakteppet er beskrevet vil jeg analysere en landkonflikt jeg i utgangspunktet anså for å være triviell. Jeg vil deretter redegjøre for hvordan kulturelle trekk og stammedynamikk som kommer til syne i denne landkonflikten kan ha implikasjoner for utbredelsen av opprøret. Jeg vil deretter redegjøre for den norske regjeringen sin Faryabstrategi slik den er beskrevet i strategidokumentet og slik jeg har sett den bli implementert på bakken i Almar.

I kapittel 3 vil jeg drøfte hvorvidt den norske Faryabstrategien tar høyde for de implikasjoner jeg identifiserte i kapittel 3.

I kapittel 4 vil jeg konkludere rundt de funn som er gjort for deretter å knytte noen kommentarer til hvorvidt mine funn kan ha implikasjoner for Norges bidrag i Afghanistan.

1.6 TEORI

Identitet er et sentralt begrep i denne oppgaven. Identitet kan forstås som hvordan vi oppfatter oss selv, hvem vi mener vi er. Denne personlige identiteten er individuell og formes blant annet utfra opplevelser og erfaringer. Charles Taylor argumenterer for hvordan mennesker vi møter er med på å forme vår identitet, møte med “*significant others*” (Taylor 1994). En måte å tenke omkring identitet på er derfor hvordan vi plasserer oss selv i forhold til andre. Vår identitet blir til ved å sammenlikne oss med personer vi møter og resultatet blir hvordan vi tenker på oss selv, vår identitet. Dette indikerer at kultur vil være en viktig faktor i utviklingen av den enkeltes identitet. Kulturelle preferanser vil kunne påvirke hvordan vi plasserer oss selv i forhold til dem vi møter.

Identitet kan også nyttes på grupper av mennesker som oppfatter at de har noe felles, dette kan da sees på som en gruppeidentitet, en felles identitet. Fredrik Barth argumenterer for hvordan denne gruppeidentitet blir til i møte med andre grupper (Barth 1994). Identitet oppstår ikke som følge av summen av det som gruppen har felles internt men hva som skiller gruppen fra andre grupper. Denne identiteten kan også tillegges på grupper av andre, da basert på hva andre mener gruppen har felles, hva som skiller dem fra andre. Det er ikke nødvendigvis samsvar mellom hva en gruppe oppfatter som sin identitet og hvilken identitet andre tillegger gruppen.

Samuel Huntington beskriver i sin artikkel “Clash of the civilisations” hvordan en persons identitet består av flere lag (Huntington 2002). Jeg er mann, familiefar, norsk, europeisk, kristen osv. Dette betyr at en person kan identifisere seg med flere forskjellige grupper samtidig. Disse forskjellige gruppeidentitetene kan sees på som konsentriske sirkler som omgir oss men hvor rangeringen av sirklene ikke er konstant. Når man identifiserer seg med flere forskjellige grupper kan man hevde at det etableres et identitetshierarki.

Som eksempel er ikke min kristne identitet særlig fremtredende i hverdagen, på spørsmål om hvem jeg er svarer jeg ikke umiddelbart kristen. Om jeg derimot skulle oppleve en trussel mot min kristne identitet, eller at jeg som kristen ville få et fortrinn i gitte situasjoner er det rimelig å anta at jeg vil bli mer bevist denne delen av min identitet. Min kristne identitet ville dermed få en mer fremtredende rolle på bekostning av de andre egenskapene jeg anser som deler av min identitet.

Thomas Hylland Eriksen beskriver hvordan en gruppes indre samhold eller fellesskap, kan styrkes av ytre press. Videre er typen fellesskap som oppstår avhengig av hvor presset som styrker gruppen kommer fra (Eriksen 1994). Om en gruppe oppfatter et religiøst press mot seg er det trolig at gruppens religiøse fellesskap styrkes, som en reaksjon på det religiøse presset. Det ytre presset styrker gruppens indre samhold og pressets natur, religion, styrker gruppens religiøse fellesskap.

Med disse nivåene av identitet kan man argumentere for nivåer av allianser og nivåer av konflikt. En konflikt mellom to eller flere parter vil kunne knyttes til et nivå av identitet. En ivrig fotballsupporter identifiserer seg med sitt lag. I et lokaloppgjør vil denne supportereren inngå i et fellesskap med de andre supporterne til dette laget. Denne supportergruppen vil kanskje kle seg i lagets farger for å markere forskjellen mellom dem og de andre, motstanderlaget. Denne gruppen vil være i en slags konflikt med nabolagets supportere. Når det uken etter er en landskamp vil disse to lokale supportergruppene kunne inngå i et fellesskap, det nasjonale, fellesskapet og kle seg i landslaget sine farger. I dette eksempelet er det nasjonale fellesskapet høyere i identitetshierarkiet enn det lokale fellesskapet.

1.7 METODE

TILPASNING AV METODE

Sosialantropologi kjennetegnes av at den er primært kvalitativ og benytter deltagende observasjon som metode. Med deltagende observasjon menes det at forskeren deltar i samhandling med dem som studeres, men samtidig har en distanse som muliggjør observasjon. Metoden jeg har benyttet inneholder elementer fra den tradisjonelle deltagende observasjon metoden. Jeg har ved samtaler fått tilgang til hva personene ønsker å formidle samt at jeg har hatt muligheten til å finne ut hva de samme personene faktisk gjør.

Observasjonene og mye av datainnsamlingen har jeg gjort i rollen som representant for PRT MEY. Innsamlingen av materialet ble ikke gjort med hensikt å skrive denne oppgaven. Innsamlingen ble gjort for å forstå situasjonen på bakken og presentere denne situasjonen for overordnede i den militære strukturen jeg var en del av. Datainnsamlingen er trolig derfor egnet for denne oppgaven da

informasjonsbehovet er overlappende, forståelsen for hva som driver opprøret. Datainnsamlingen er gjort ved systematiske samtaler i ett avgrenset distrikt over en tidsperiode på et halvt år.

Et av forholdene som skiller min metode fra den tradisjonelle forståelsen av deltagende observasjon er at informasjonen er samlet inn i en krigssituasjon. Noen av personene jeg snakket med ble straffet for dette i ettertid av motstandere av ISAF eller myndighetene. I en situasjon med en mengde konflikter av en så alvorlig art og potensielt dødelige konsekvenser vil innsamling av informasjon være krevende. Ikke bare med tanke på egen sikkerhet men også med tanke på informantenes sikkerhet, samt å forstå deres motivasjon for å snakke med meg.

Min rolle som representant for ISAF kompliserer også datainnsamlingen i forhold til tradisjonell deltagende observasjon. Jeg har vært en part i en eller flere konflikter samtidig som jeg samlet inn informasjon. En annen kompliserende faktor var min militære rolle, jeg har i praksis vært en væpnet observatør. Den implisitte forståelsen av min mulighet til å benytte militær makt er en faktor som må med i tolkningen av dataene jeg har fått tilgang på. Dette kan føre til at informasjon jeg blir gitt er en konsekvens av et ønske om å påvirke militære operasjoner eventuelt fordeling av goder, spesielt i forbindelse med lokale konflikter. Henrik Lunden beskriver hvordan han ble forsøkt benyttet som et kontaktpunkt inn til UNIFIL. Her beskrives også noe av problematikken rundt det å samle inn data samtidig som man er en part som ansees for å ha mye makt (Lunden 1999). Jeg benyttet ikke belønning i form av materiell eller penger i bytte for informasjonen da dette kan oppmuntre personer med utelukkende materiell motivasjon til å produsere informasjon. De som valgte å gi meg informasjon gjorde nok dette primært for å etablere og vedlikeholde relasjoner til meg som representant for maktfaktoren ISAF. Den primære motivasjonen var nok derfor å sikre gode relasjoner slik at ISAF sin makt ikke ble brukt mot dem selv, sekundært at ISAF sin makt kunne bli brukt mot deres fiender. Det er også mulig at jeg som representant for vesten ble sett på som en mulig inngangsport til andre organisasjoner som drev bistand og kunne påvirke distribueringen av materielle goder.

Mine data ble samlet inn i forskjellige kontekster. Over en seks måneders periode gjennomførte jeg rundt hundre lengre telefonsamtaler og rundt hundre formelle og uformelle møter av varierende lengde. Noen av disse samtalene har foregått i trygge omgivelser jeg kontrollerte, andre i usikre omgivelser hvor aktører

jeg ikke kjente til deltok. Når jeg her sier kjente til mener jeg at jeg ikke kjente til deres lojaliteter, jeg måtte derfor anta at de kunne videreformidle hva som ble sagt i disse møtene til potensielle fiender av personen jeg møtte. Jeg benyttet ingen intervjuguide laget med tanke på denne oppgaven. De forberedelser som ble gjort i forkant av møter og samtaler var et resultat av det militære oppdraget jeg utførte.

Min egen bakgrunn er, som i deltagende observasjon generelt med på å forme dataene jeg har fått tilgang på. Min militære bakgrunn og mitt militære oppdrag er kanskje de største faktorene som har virket inn på min måte å arbeide på. Informasjon som hadde innvirkning på egen og andres sikkerhet fikk naturlig nok prioritet og ble fulgt opp mer grundig enn informasjon angående generell forståelse av lokale forhold. En annen faktor som har formet min forståelse er min egen utdanning innenfor sosialantropologi, islam og statsvitenskap. Dette resulterte at jeg forsøkte å kategorisere de handlinger jeg observerte på en annen måte enn jeg ville ha gjort uten denne balasten. Dette kan ha bidratt til at jeg var mer oppmerksom på de underliggende dynamikkene i samfunnet i forsøket på å forklare situasjonen.

Den etiske dimensjonen av datainnsamlingen er komplisert. Av naturlige årsaker informerte jeg ikke mine informanter om at deres informasjon kunne bli benyttet i en forskningsoppgave. At informasjonen jeg samlet inn ville bli benyttet til militære formål var implisert i den konteksten vi møttes hvor jeg var en uniformert representant for PRT MEY. Like fullt var det implisitt at informasjon som ble gitt meg skulle behandles med diskresjon da informanter i en krigssituasjon risikerer livet. Jeg har derfor anonymisert navn på personer og steder. Informasjon som kan spores tilbake til enkeltpersoner er omskrevet på en slik måte at betydningen ikke i vesentlig grad endres.

FORFATTERENS ROLLE

Jeg tjenestegjorde som en del av NATO sin International Assistance Force to Afghanistan (ISAF). Min rolle som liaison i et Military Observation Team (MOT) var å være et bindeledd mellom den norskledede PRT MEY og lokale maktstrukturer på distriktsnivå. MOT Liaison rollen er beskrevet i PRT håndboken (ISAF 2010). Liaisoneringen jeg gjorde var åpen, hvilket betyr at jeg var ærlig på min rolle som representant for sjefen for PRT'en og snakket åpent med identifiserte nøkkelpersoner. Nøkkelpersoner er i hovedsak personer som i kraft av sin rolle i

samfunnet har tilgang på informasjon som er viktig for PRT'en. Dette kan være informasjon om politikk, sikkerhetssituasjonen, den humanitære situasjonen og annen informasjon som har betydning for oppdraget. En nøkkelperson kan også være en vel ansett person med makt til å påvirke situasjoner eller andres meninger som for eksempel politiske ledere, stammeledere eller religiøse autoriteter. Mitt arbeid besto også i å innhente informasjon om, og påvirke identifiserte personer til å bidra til å oppnå myndighetenes målsetninger. Som deloppdrag måtte jeg derfor identifisere hvilke personer som kunne være mottakelige for påvirkning eller kilder til informasjon.

ARBEIDSMETODE

Jeg prioriterte tidlig å etablere personlige forhold med de personene jeg identifiserte som nøkkelpersoner. Dette utfra teorien at en person man blir kjent med vil det være lettere å diskutere med. Dette er svært tidkrevende og betyr mange kopper te og lange samtaler, for det meste om ufarlige ting. Jeg fokuserte i denne fasen på å være en samtalepartner, personene måtte føle at de fikk noe igjen for å snakke med meg. Informasjon er makt, ved å erkjenne og utnytte dette gjorde jeg det interessant for personene å snakke med meg.

Jeg forsøkte også på å identifisere konfliktlinjene i samfunnet og være bevisst på hva jeg kommuniserte ved for eksempel å besøke en person før en annen. Jeg kartla også stamme- og familiestrukturene. Etter hvert kunne jeg føre lange, ufarlige, samtaler omkring disse temaene. Mitt mål hele tiden var å bli en etablert deltager i det lokale maktspeillet. Min rolle endret seg gradvis ettersom jeg fikk utviklet personlige relasjoner til aktørene og fikk bedre lokalkunnskap.

Siden jeg var åpen på at jeg snakket med alle måtte aktørene i området manøvrere i forhold til meg for å sikre at ingen av de andre aktørene svertet dem i mine øyne. Dette gav meg også innslagspunkt til andre aktører ved at jeg kunne be om deres versjon av hendelser og situasjoner. På denne måten balanserte jeg informasjonen jeg fikk fra den enkelte ved å forsøke å få utfyllende informasjon fra minst en annen part.

Hvilken grad av innpass jeg fikk er vanskelig å bedømme, selv i ettertid. Jeg konstaterer at mange av mine "venner" gav meg informasjon som trolig reddet livet mitt ved flere anledninger, men noen de samme "vennene" forsøkte å drepe meg ved andre anledninger.

Det at jeg var en utlending og åpenbart ikke forsto det lokale maktspeillet tror jeg bidro til at disse personene var tydeligere med sin agenda ovenfor meg. Jeg var en maktfaktor med min tilgang til brutal militærmakt. Aktørene i distriktet tok ikke sjansen på at jeg ikke skulle oppfatte den subtile informasjonen de ville dele og var derfor ofte veldig tydelige med tanke på deres agenda. Ut fra hvor tydelig en person var og hvor ivrig til å danne en allianse med meg forsøkte jeg å gradere viktigheten av temaet personen ville dele med meg og hans relasjon til andre aktører. Å bli en part i denne alliansebygningen var en av metodene jeg benyttet for å forsøke å forstå dette samfunnet. Barth beskriver hvordan en lignende alliansedynamikk kom til uttrykk i den pashtunske Swat-dalen. Selv om han skriver fra et annet geografisk område er det likefullt interessant i forhold til forståelsen av koblingen mellom land rettigheter og mulighet til å opprettholde makt ved å bygge allianser. Her beskriver Barth hvordan det pashtunske samfunnet domineres av lokale allianser som knyttes opp i to stabile overordnede allianseblokker. Barth beskriver også hvordan det eksisterer flere nivåer av konflikt i samfunnet. I en landsby vil det kunne være interne konflikter, men disse konfliktene vil kunne ligge latente om det er en overordnet konflikt som samler motpartene i den interne konflikten (Barth 2004).

Når jeg etter hvert fikk en oversikt over de konfliktlinjene som dominerte samfunnet fant jeg ut at det var rimelig godt samsvar med Barths beskrivelse. Neste steg var så å identifisere rangeringen av disse konfliktene. Jeg arbeidet ut fra en hypotese om at alle konflikter er knyttet opp til forskjellige identiteter som igjen røper konfliktens rangering. Person A kan ha en personlig konflikt med person B i samme stamme. Men person A og B kan gjerne stå sammen mot en felles fiende, person C, som tilhører en annen stamme eller landsby. Alle tre kan så stå sammen mot en felles nabolandsby av en annen etnisitet eller en fremmed styrke, for eksempel ISAF. David Kilcullen, en autoritet innen opprørsbekjempelse, tar utgangspunkt i denne mekanismen i sin hypotese om *The Accidental Guerilla* (Kilcullen 2009). Her hevder Kilcullen at opprørere bevisst infiltrerer samfunn for at reaksjonen fra de militære styrkene skal oppfattes som en aggresjon mot samfunnet og ikke mot opprørerne. På den måten kan opprørere dra nytte av den lokale selvforsvarsmekanismen som ofte blir feilaktig tolket som opprørsaktivitet. De militære styrkene blir dermed den felles fienden som opprørere kan mobilisere samfunnet imot. En vesentlig konflikt i Almar-distriktet er, ikke overraskende sett i en historisk kontekst, konflikten mellom de etniske gruppene pashtunerne og usbekerne (Ulriksen Juli 2010). Denne

konflikten ligger latent men har ikke fått manifestert seg som åpen væpnet konflikt siden Nordalliansen, i hovedsak usbekere og tadsjikere, med amerikansk støtte fordrev Taliban, i hovedsak pashtunere, fra Faryab i 2001.

Da jeg hadde foretatt denne konfliktrangeringen hadde jeg fått en grov forståelse for hvordan samfunnet var bygd opp og hvilke konfliktlinjer, og dermed allianseblokker som definerte det.

2 BAKTEPPE

2.1 HISTORISK BAKGRUNN

Når jeg nå vil beskrive bakgrunnen for denne oppgaven kommer jeg ikke utenom angrepet på tvillingtårnene i New York den 11. september 2001.

Talibanregimets uvilje mot å utlevere mennene ansett for å stå bak angrepet gjorde Afghanistan til senter for verdens fokus. Afghanistan er nå igjen senter for verdens oppmerksomhet. USA og NATO har vært i landet i over ti år og liten bedring er å spore. Foreløpig tidsplan for uttrekning av vestlige styrker er løpet av 2014.

Den etniske gruppen pashtunerne etablerte kongeriket Afghanistan i 1747 og har tradisjonelt sett vært herskerklassen i landet (Barth 2008). Pashtunerne er fortsatt den største etniske gruppen i landet. Tadsjikere følger som den største minoriteten etterfulgt av usbekere og hazaraer.

Rundt 1890 flyttet den daværende pashtunske kongen mange pashtunere til områdene i nord for å sikre sin innflytelse i områdene som hovedsakelig var befolket av andre etniske grupper. Dette skjedde også i Faryab provins. Disse pashtunerne fordrev andre etniske grupper som usbekere og tadsjikere. Disse etnisitetene var og er de største i nord. Dette førte til konflikter over de knappe ressurser som det tørre landet og skrinne landskapet tilbyr.

Afghanistan som anerkjent nasjon oppsto i 1919 etter å ha vært en brikke i stormaktrivaliseringen mellom Storbritannia og Russland i nesten hundre år. Før Afghanistan fikk sin uavhengighet hadde disse stormaktene trukket opp Durandlinjen som delte landet som pashtunerne anså som Afghanistan i to. Den sørlige delen ble innlemmet i den britiske kronkolonien India, nå Pakistan. Dette ble gjort for å gi britene en buffer mot det urolige området i nord men det førte også til at nasjonen Afghanistan ble dannet med grenser som gikk tvers igjennom store pashtunske folkegrupper. Denne grensen ble aldri blitt anerkjent av Afghanistan, heller ikke av

det nåværende vestligstøttede regime til president Karzai.

Frem til 1973 var Afghanistan et konstitusjonelt monarki. Monarkiet ble avløst ved et kupp i 1973 av kongens svoger. Fem år senere var det et nytt kupp, denne gangen fra kommunistene støttet av Sovjetunionen. Kommunistene var ikke sterke nok til å holde på makten uten stadig mer støtte fra Sovjetunionen, dette resulterte i den sovjetiske invasjonen av Afghanistan i 1979. Dette ble starten på over 20 år med borgerkrig. Først sto forskjellige krigsherrer, støttet blant annet av USA, samlet mot det sovjetiskstøttede kommuniststyret. Ettersom kommunistene ble svekket og Sovjetunionen trakk seg ut fulgte en intern kamp om makt mellom de ulike krigsherrene fra 1992.

Faryab provins var, som store deler av Afghanistan, delt mellom de moderne i provinshovedstaden og de tradisjonelle på landsbygden. Faryab er en litt spesiell provins da den er en av få med usbekisk flertall. Usbekiske og Tadsjikiske militære fløyer, støttet av Sovjetiske styrker, lyktes lenge med å holde Mujahedin ute av provinshovedstaden. Flere av dem som i dag utgjør offiserene i de afghanske sikkerhetsstyrkene kunne fortelle om hvordan de ble støttet av sovjetere i kampene mot opprørere tidlig på 80-tallet. Rundt midten av 80-tallet gjorde derimot intern rivalisering seg gjeldende og motstanden mot regjeringen ble oppstykket, allianser skiftet stadig. Noen av krigsherrene allierte seg også med regjeringen.

Etter kommunistregjeringens fall styrket disse grupperingene seg videre ved å konfiskere land og fordrive mennesker. Dette førte også til økt antall konflikter om rettigheter til land og vann. Krigsherrene, i hovedsak usbekiske og tadsjikiske, posisjonerte seg mot hverandre. Fremveksten av Taliban, som av mange ble sett på som en pashtunsk bevegelse, samlet krigsherrene. Dette gjorde at Faryab provins, som store deler av Nord - Afghanistan lenge sto imot Taliban på 1990 - tallet. Da Taliban endelig lyktes med å erobre provinsen var det et resultat at en lokal krigsherre inngikk en opportunistisk allianse med Taliban og slapp dem igjennom frontlinjene som da gikk vest for Faryab provins. Talibans suksess forente de andre krigsherrene igjen og Taliban ble etter hvert presset tilbake. Pashtunerne som hadde støttet Taliban i Faryab måtte fornye sine allianser med de usbekiske og tadsjikiske fraksjonene eller flykte med Taliban.

Etter 11. september 2001 støttet USA Nordalliansen som fortsatt sto i mot Taliban i Nord - Afghanistan. I løpet av måneder trakk Taliban seg sørover og forsvant i fjellene mellom Afghanistan og Pakistan. I de senere år ser vi tydelig at

Taliban på ingen måte var beseiret. Sakte har de bygd seg opp og ved inngangen til 2011 tyder voldsstatistikken på at de er sterkere enn noensinne.

Norge sitt bidrag i Afghanistan startet med en mindre styrke til støtte for den amerikanskledede operasjonen Enduring Freedom (OEF) i 2001. I 2004 startet overtagelsen av Provincial Reconstruction Team Meymaneh (PRT MEY) i Faryab provins som Norge formelt overtok ansvaret for i 2005. Siden 2005 er PRT MEY gradvis styrket med spesial kapasiteter og personell. PRT MEY ble opprettet som en støtte for det internasjonale samfunn og den afghanske regjeringen og for å spre deres innflytelse ut i provinsene. I 2009 utga den norske regjeringen et strategidokument for å samordne den militære og sivile innsatsen i Faryabprovinsen. Her kommer det klart frem hvordan fokuset skal dreies mot ansvarliggjøring av afghanerne selv. Dette innebærer en gradvis overføring av sikkerhetsansvar fra ISAF, og dermed Norge, til afghanske sikkerhetsstyrker. Som en del av denne strategien er den norske militære innsatsen nå fokusert mot felles operasjoner med og mentorering av afghanske sikkerhetsstyrker. Afghanere skal nå planlegge og lede alle operasjoner med eventuell støtte av norske styrker.

2.2 PASHTUNWALI

Når vi nå begynner på bakkeppet velger jeg først å fokusere på pashtunernes tradisjonelle lover, *pashtunwali*. Tradisjonelle lover som *pashtunwali* er en uformell felles forståelse av hva som er rett og galt. *Pashtunwali* er sentralt for å forstå de fleste samfunn i Afghanistan (Barth 2008). Verdier i *pashtunwali* er verdier som også de andre etniske gruppene i Afghanistan setter høyt. Det antas at det er mellom 350 og 400 pashtunske stammer eller klaner i Afghanistan. Disse snakker sitt eget språk, pashto. Pashtunerne har en egen sedvanerett som regulerer blant annet hva som er akseptabelt i samfunnet og fungerer også som et konfliktløsningsverktøy. *Pashtunwali* er et sett med normer og regler som regulerer dagliglivet til pashtunere og stammer fra tiden før islam og nasjonalstatens fremvekst (Kilcullen 2009). Jeg vil bruke litt tid på dette da det er viktig å forstå hvor omfattende og viktige disse reglene er, spesielt for en pashtuner.

Sentralt i *pashtunwali* står *jirgaen*. En *jirga* er samfunnets legitime beslutningsorgan, der alle har rett til å bli hørt og beslutninger tas ved konsensus. *Jirgaen* er ikke et utøvende organ, det er opp til hver enkelt å håndheve

beslutningene som tas i en *jirga*. *Jirgaen* gir legitimitet. Tradisjonelt har dette vært viktig i et samfunn uten en sterk stat med voldsmonopol. Blodhevn og sterke æresbegrep kan lett sette i gang en voldsspiral som koster små samfunn alt for mye. *Jirgaen* fungerer derfor som en moderator som kan gi legitimitet for en part å hevne seg eller gi en forhandlingsløsning den legitimiteten den trenger for at ingen av partene skal tape ære. *Jirgaen* er som sagt ingen utøvende makt, men kan, spesielt i forhold til eksterne trusler, etablere en *lashkar*. En *lashkar* er lokalsamfunnets unge menn som væpner seg og iverksetter *jirgaens* beslutning. Det å tjenestegjøre i en *lashkar* blir sett på som en stor ære. Tjenesten i en *lashkar* er ulønnet og ansett som legitim. Det å tjenestegjøre for en mektig enkeltperson mot betaling er derimot ansett som lite ærefullt. En *lashkar* blir opprettet for en spesifikk grunn og oppløses når denne grunnen bortfaller (Barth 2004).

En annen sentral del av *pashtunwali* er *melmastia* (gjestfrihet). Dette står meget sterkt og det å vise gjestfrihet til enhver besøkende, uavhengig av nasjonal tilhørighet, rase, religion eller status er forbundet med den enkeltes personlige ære. I forlengelsen av gjestfriheten er også *nanawatai* (det å gi asyl) en viktig egenskap i *pashtunwali*. Det å beskytte en person som ber om det, for enhver pris. Disse egenskapene er det viktige å ha med oss på når vi senere skal se på hvordan opprørere beveger seg med stor grad av frihet i de pashtunske stammeområdene. Andre, personlige egenskaper som vektlegges i *pashtunwali* er ære, uavhengighet, søken etter rettferdighet og hevn. Ære kan hovedsakelig oppnås på to måter, enten ved *turá* (sverd) eller *aql* (fornuft). Det er i all hovedsak de eldre mennene som øker sin ære gjennom fornuften, sverdet er de unges mulighet til å oppnå ære. Tradisjonelt står de eldre sin klokskap veldig høyt i samfunnet.

Disse egenskapene knyttes opp i mot familie og ikke minst stammen. Det er også verdt å merke seg pashtunernes forhold til land. Land arves i farslinje og kan ofte ikke selges til fremmede. Land kan derimot erobres men man risikerer da å legge seg ut med den slekten som har rettighetene til landet. Tiår med konflikt og krig har, i tillegg til mangel på vann, ført til at landeierskap er kontroversielt i Afghanistan og kilde til mange konflikter (Wily 2004).

Det er videre enhver pashtuner sin plikt å hevne urett som er begått mot stammen, det være seg tap av land eller ære. Dette kan være konflikter som har pågått i generasjoner som, om de ikke løses ved en form for kompensasjon, må hevnes av etterkommerne.

Den viktigste egenskapen en pashtuner uansett må besitte er total lojalitet til familie og stamme, brudd på dette kan få alvorlige konsekvenser. Det er viktig å ha med seg at disse egenskapene er tradisjonelle idealer som man lett kan se nødvendigheten av i et samfunn hvor det ikke finnes en sterk sentral makt. Da faller det på stammen å fylle mange av statens oppgaver innenfor sikkerhet, beskyttelse og konfliktløsning.

Disse idealene må nødvendigvis veies opp mot realpolitikk, hva som lønner seg for den enkelte i situasjonen han befinner seg i (Barth 2008). Disse idealene kan da veies og tolkes for å rettferdiggjøre en handling. Den som lykkes i å overbevise om at noe er pashtunwali vinner som regel diskusjonen (Kilcullen 2009). Denne pragmatiske tolkningen forklarer det høye antall konflikter internt i familier og stammer selv om idealet er total lojalitet.

Pashtunwali er som sagt tilpasset et statsløst samfunn. Det er derfor lagt inn mekanismer som til en viss grad hindrer ukontrollerbar eskalering av konflikter (Kilcullen 2009). Slike konflikter er rett og slett for tidkrevende og dyre for samfunnet. Konflikthåndteringen involverer bruk av *jirgaen*, som vi så ovenfor, et tilnærmet demokratisk råd, riktignok uten kvinner, hvor hver man kan bli hørt (Barth 2004). I *jirgaen* kan det besluttes, som regel etter lange forhandlinger, at en konflikt bør avsluttes ved at det for eksempel betales kompensasjon til offeret. Dette er et rettssystem som har legitimitet og troverdighet i store deler av befolkningen, spesielt utenfor bysentrene (ILF 2004).

Jirgaen som en metode å legitimere sine handlinger gjør det viktig å ha støttespillere som vil gi sin støtte i forsamlingen. Barth beskriver denne alliansetankegangen blant pashtunere i Swat dalen (Barth 2008). Ved å alliere seg med personer man ikke har felles grense med sikrer man seg støtte i eventuelle konflikter med tilstøtende naboer. Disse alliansene er flyktige og må konstant vedlikeholdes gjennom ritualer som for eksempel felles måltider.

I neste avsnitt skal vi se spesifikt på Faryab provins for etterhvert å kunne spisse oss inn på distriktet vi vil forsøke å forstå.

2.3 FARYAB PROVINS

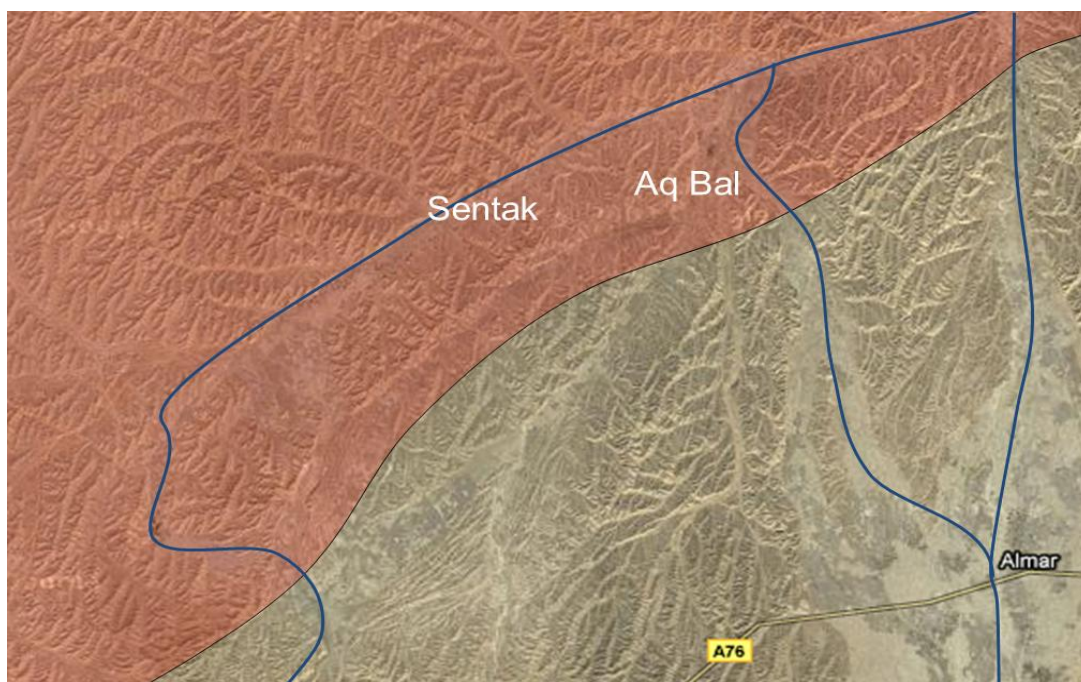
Faryab provins omfatter 20,293 km² og befinner seg nordøst i Afghanistan. Faryab grenser til Turkmenistan i nord og vest. Provinshovedstaden er Maimana, her ligger provinslederskapet for alle de 14 distriktene og alle sikkerhetsstyrkene sine hovedkvarter. Det finnes ikke verifiserte opplysninger om etnisitetsfordelingen i provinsen men det antas at det er en majoritet av usbekere på ca. 56 % med tadsjikiske, pashtunske, turkmenske, arabiske og hazara minoriteter. Totalt er det ca. en million innbyggere i Faryab.

Det som er verdt å merke seg er at befolkningen langs ringveien, som forbinder hele Afghanistan, i all hovedsak er Usbekisk. Pashtunere befolker i hovedsak den vestlige delen av Faryab. Dette pashtunske beltet strekker seg fra Dowlatabad i nord, langs den Turkmenske grensen og vestover. (Se kart s.v)

Det politiske landskapet i Faryab er dominert av et usbekisk parti og et tadsjikisk parti (Ulriksen Juli 2010). Disse to partiene er på mange måter de politiske fløyene av de væpnede grupperingene som sto mot hverandre etter Talibans fall. Mange av de tidligere lederne for disse væpnede gruppene er nå representert i provinsens maktapparat og politiske institusjoner (Ulriksen Juli 2010).

Faryab var etter 2001 lenge en veldig rolig provins med få sikkerhetsrelaterte hendelser. Hendelsene var primært interne konflikter mellom de tidligere væpnede grupperingene og konflikter i forbindelse med myndighetenes avvæpning av disse grupperingene gjennom DIAG programmet (Disarmament of Illegal Armed Groups). Gruppene fokuserte etter hvert på å få kontroll over det politiske systemet i provinsen og de væpnede konfrontasjonene avtok. Det hersket lenge enighet om at opprøret sto svakt men at det var sikkerhetstrusler i naboprovinser i vest som kunne true stabiliteten i Faryab. Siden 2008 har antall sikkerhetsrelaterte hendelser i hele det pashtunske belte økt betraktelig hvert år (Akerhaug 2010, 07 november).

2.4 ALMAR DISTRIKT

Bildet viser Almar distrikt med mantiqaene Sentak og Aq Bal. Gul linje viser ringveien som går igjennom hele provinsen. Det Pashtunske beltet er markert med rødt overlegg og strekker seg videre mot Nord og Sørvest. De blå linjene viser hhv Qeysar elven t.v. og Almar elvene t.h.

GEOGRAFI

Almar er et distrikt på størrelse med halve Vestfold fylke. Det ligger 35 kilometer vest for Maimana, provinshovedstaden i Faryab provins. Sør i distriktet er det et alpint landskap. Her stiger Hindu kush fjellene opp til fire tusen meter og gir opphav til to elver som definerer Almar, Almarelven som splitter seg i to nord for Almar og Qeysarelven i Vest. Sør i Almar åpner Almar sletten seg. En bred dalbunn strekker seg mot Nord. Dalbunnen deles av Almarelven og en kile av store sanddyner, såkalte "rolling hills". Dalbunnen har også tre avstikkere mot sørvest. Disse slutter i møte med Qeysarelven i vest. Qeysarelven, med sitt opphav i Hindu kush, brekker av mot øst og blir forsterket av Almarelvens utløp. Nord for Qeysarelven fortsetter sanddynene mot den turkmenske grensen.

I dalbunnen langs Almarelven er jorden fruktbar og bærer gode avlinger. Qeysarelven har derimot et alt for høyt saltinnhold til å kunne nyttes som drikkevann og er heller ikke godt egnet til å vanne avlinger. I områdene nord for Qeysarelven er det meget gode beiteforhold så lenge det kommer regn. Vannet i dette området

forsvinner i slutten av mai og dyrene må fraktes til andre områder for ikke å bli avmagret og dø. De senere år har sett en økning i dyrket mark og også i sauehold som har resultert i økende press på de knappe vannressursene og økt fokus på de mange konfliktene omkring rettigheter til vann og land.

Ringveien, veien som binder Afghanistan sammen, skjærer igjennom Almar i de usbekiske områdene i sør. Veien er nylig asfaltert og holder god standard. Det er bygd gode broer så befolkningen ikke lenger er isolert når vårfloppen fra hindu kush setter inn. Midt på Almarsletten, langs ringveien, ligger distriktssenteret, Almar bazaar. Dette er sentrum for det sosiale og økonomiske liv i distriktet. Hver lørdag er det bazaardag, beboerne i distriktet samles til sosialt samvær og økonomiske transaksjoner. Det er her sentralmyndighetene er representert med politistasjon og distriktsadministrasjon. Veiene ellers i distriktet er stort sett dårlige kjerreveier som gjør det mer eller mindre umulig å ferdes i perioder med mye nedbør. I områdene nær bazaaren er det derimot gode grusveier som også kan nyttes i disse periodene.

DEMOGRAFI

Befolkningen i Almar er pr 2010 på ca. 60 000. Dette er i hovedsak usbekere (50 %), pashtunere utgjør en stor minoritet med sine 40 %. I tillegg er det mindre grupper tadsjikere og arabere, totalt 10 %. Almar er ansett for å være et meget religiøst konservativt distrikt, selv etter afghansk standard, og huser flere moskeer. Usbekerne er i hovedsak bosatt nær ringveien og i Almar bazaar. Pashtunere og noen arabere er hovedsakelig bosatt lenger nord opp mot Qeysarelven. Nord for Qeysarelven er det i hovedsak *kuchier*, pashtunske nomader som tradisjonelt sett er meget selvstendige og i et motsetningsforhold til pashtunere som har fast tilholdssted. Befolkningen er, særlig i de pashtunske områdene, meget stedbundet. Landområder har gått i arv i generasjoner og hvert jorde, elv og høyde har en historie og en bakgrunn. De etniske skillelinjene er tydelige i terrenget, det er få eksempler på byer med noe særlig grad av blandet etnisitet.

ETNISK KONFLIKT

Det er primært den del av Almar som inngår i det pashtunske belte jeg vil fokusere på. Dette beltet strekker seg som sagt fra Dowlatabad i Nord til

naboprovinsen i sørvest. Befolkningen bærer preg av å være vesentlig fattigere enn det man ser langs ringveien og i de usbekiske befolkningscentrene. Det salte vannet i Qeysarelven bidrar til en viss grad til fattigdommen men det finnes også andre plausible forklaringer. Avstand til ringveien, den økonomiske hovedpulsåren i provinsen, er en. En annen forklaring er den etniske dimensjonen. Pashtunere er kraftig underrepresentert i distrikt- og provinsadministrasjonen. I tillegg er de underrepresentert i det nasjonale politiet, ANP (Ulriksen 2010). De få pashtunere som er involvert i provinspolitikk senket stemmen når jeg forhørte meg om den etniske underrepresentasjonen, noe som indikerer at det er et kontroversielt tema. Jeg ble innledningsvis overrasket over det veldige lokale fokuset de fleste pashtunere jeg snakket med hadde. Etter hvert erkjente jeg at det hadde lange tradisjoner og er rasjonelt sett med pashtunske øyne. Det var vanlig å trekke inn andre nasjoner når vi snakket generelt om situasjonen i Afghanistan. Når vi kom til det den enkelte anså som kjernen til ustabilitet var det imidlertid naboen som ble trukket frem. Det er naboen som representerer den umiddelbare trusselen i forhold til lokale nødvendigheter som vann, beiterettigheter, allianser og så videre. Disse konfliktene var særlig i fokus i områdene som ligger mellom usbekiske og pashtunske landsbyer, men var også tilstede mellom landsbyer av samme etnisitet.

Før vi går videre med det pashtunske stammesamfunnet skal vi raskt gjøre oss kjent med de forskjellige maktstrukturene som definerer distriktet.

OFISIELLE MAKTSTRUKTURER

Makten i Almar kan deles i tre hovedgrupper, den offisielle og den uoffisielle, samt "Taliban". Den offisielle kan vi begynne med fordi den, naturlig nok, er mest oversiktlig. I Almar bazaar er det, med internasjonal støtte, bygd nye offisielle bygninger for distriktsguvernøren og politisjefen. Distriktsguvernøren har sin stab som inkluderer personer med ansvar for forskjellige deler av statens myndighetsutøvelse, inkludert utdanning, helse og justis. Distriktsguvernøren har fått en bil som skal motivere ham til å opprette kontakt med befolkningen, men det meste av interaksjonen med befolkningen skjer på hans kontor. Hver lørdag er det bazaardag og personer med offisielle ærend stiller seg i kø utenfor distriktsguvernørens bygning og tar opp sine saker. For det meste er det den usbekiske del av befolkningen som kommer men, i den denne distriktsguvernørens tilfelle, dukker også noen av de pashtunske stamme lederne opp. I praksis har en

distriktsguvernør liten handlefrihet og innflytelse. Makt følger ikke stillingen men personen som besitter stillingen. Beslutninger og fordeling av midler skjer på provinsnivå, ideelt sett med distriktsguvernørens innspill, men i praksis, over hodet på ham. Noe av grunnen til dette er at distriktene, i motsetning til provinsen har liten tilgang til vestlige beslutningstagere. For eksempel blir den norske bistanden for det meste fordelt på provinsnivå som et ledd i å ansvarliggjøre provinsmyndighetene. United Nations Mission to Afghanistan (UNAMA), har forsøkt å etablere distriktsgupper som skal bøte på dette men så vidt meg bekjent er dette ikke på plass ennå.

Distriktsguvernøren er ikke valgt, men utpekt av sentralmyndighetene, innenriksministeriet, etter anbefaling fra provinsmyndighetene. I Faryab var det våren 2010 få eller ingen pashtunske distriktsguvernører.

Politisjefen i distriktet har rundt 50 mann og tre kjøretøy. Han bemanner i tillegg til politistasjonen tre poster, en i sør, en langs ringveien og en i en av de pashtunske landsbyene i nord. Politiet er dårlig utstyrt og politimennene har ofte dårlig eller ingen utdanning (NTB 2010). Det er sjelden mer en to av totalt tre kjøretøy som er i brukbar stand. Politisjefen kjører enkelte patruljer på egen hånd, men da utelukkende i de usbekiske områdene. Noe som er naturlig da han med stor sannsynlighet ville bli angrepet om han våget seg inn i de pashtunske områdene.

For å ivareta sikkerheten kan politisjefen anbefale søknader fra personer som ønsker å bevæpne seg for å beskytte sine landsbyer. Avtalen innebærer at disse personene støtter politisjefen ved behov. Det er kun usbekere som har fått godkjenning til å bære våpen og dette skaper friksjon opp mot de tilgrensende pashtunske områdene. Den forrige politisjefen i Almar hadde en håndfull pashtunere ansatt som politi, dette gav ham god tilgang på informasjon i de pashtunske områdene. Våren 2010 ble denne politisjefen erstattet og den nye politisjefen erstattet de fleste av politisoldatene som jobbet på politistasjonen fra før og ansatte menn han kjente fra sitt hjemdistrikt, kun usbekere. Unntaket er en politistasjon i en pashtunsk landsby i nord-Almar, her har en enkeltperson gjennom sine kontakter i Kabul sikret sin familie retten til å kontrollere hvem som jobber på politistasjonen. Politisjefen omtalte disse pashtunske politifolkene som Taliban, noe han forøvrig kalte alle andre pashtunere også. Politisjefens mistro til pashtunere førte til at samarbeidsklimaet mellom politisjef og distriktsguvernør var anstrengt. Dette bringer

oss til den andre maktstrukturen i Almar, den uoffisielle.

2.4.5 UOFFISIELLE MAKTSTRUKTURER

Almar er særlig preget av de uoffisielle maktstrukturene. Det er særlig tre usbekiske og tre pashtunske tidligere hærførere, henholdsvis fra nordalliansen og Taliban, som illustrerer de uoffisielle maktstrukturene. Det er i hovedsak disse som via sine gamle kontakter fortsatt har mulighet til å omgå distriktets og provinsens myndigheter og dermed fortsatte å være politiske maktfaktorer. De usbekiske hærførerne ser ut til å ha funnet seg handlingsrom innenfor de offisielle maktstrukturene og søker i større grad legitim makt gjennom politiske partier. Dette ikke betegnende for de pashtunske hærførerne som ser ut til å ha et mye mer lokalt fokus. Alle seks har uansett hver for seg en betydelig makt som offisielle maktstrukturene på distriktsnivå må forholde seg til. De har bedre tilgang til personer i sentrale posisjoner i Kabul og er dermed nøkkelpersoner, selv om de, som distriktsguvernøren, ikke på noen måte er valgt gjennom demokratiske mekanismer.

Som et eksempel kan jeg nevne et tilfelle hvor det lokale sikkerhetspolitiet, uten forklaring, fikk ordre direkte fra Kabul om å pågripe en navngitt person, en fremtredende skikkelse i en landsby som lå i konflikt med en av de gamle usbekiske hærførerne. Dager før pågripelsen hadde den tidligere hærføreren vært i Kabul for å treffe sjefen for det nasjonale sikkerhetspolitiet. Sjefen hadde tjenestegjort sammen med hærføreren i Nordalliansen. Den usbekiske hærførerens rival ble sluppet fri etter noen uker, men den tidligere hærføreren hadde fått demonstrert sin makt.

2.4.6 TALIBAN?

Jeg vil bruke noe tid på å beskrive Taliban som maktfaktor i distriktet. Det første vi må gjøre er å nyansere bildet litt. Selve begrepet Taliban vanskeliggjør vår evne til å danne oss et korrekt bilde av aktørene vi står ovenfor. Det offisielle Taliban har utvilsomt en militær struktur, problemet oppstår når vi skal visualisere denne militære strukturen, da vil vi se for oss den toppstyrte strukturen vi kjenner og tolke våre observasjoner ut fra denne. Vi vil vurdere at alle som skyter mot oss er

talibansoldater, en farlig forenkling som kan gjøre våre handlinger kontraproduktive.

I boken *Accidental guerilla* argumenterer Kilcullen for at det finnes tre typer Taliban: Ti dollars Taliban, regionale ledere med legitime krav og ideologisk overbeviste ledere (Kilcullen 2009). Kort fortalt argumenterer Kilcullen for at det kun er et fåtall virkelig ideologiske motiverte talibansoldater. Disse vil aldri kunne overtales til å legge ned våpnene og må drepes eller pågripes.

De mer moderate regionale lederne er personer med legitime bekymringer knyttet til skjev fordeling, manglende representasjon eller annen urettferdighet. Disse vil man kunne overtale til å starte forhandlinger. Ti dollars talibaneren er mannen som trenger penger og lar seg verve mot betaling. Teorien er at han ville unnlatt å la seg verve om han kunne fått lønn for å utføre en annen jobb.

Jeg vil nedenfor argumentere for at det var få talibanere med forbindelser til det sentrale talibanlederskapet i Almar distrikt. Jeg vil påstå at majoriteten av dem som angrep sikkerhetsstyrker var motivert av helt andre ting enn forestillingen om en islamsk stat. Det er her viktig å ha med seg at *pashtunwali*, som vi så har en sentral rolle i pashtunernes liv, ofte står i et motsetningsforhold til en streng tolkning av Islam (MPI 2005). Det er derfor rimelig å anta at det er vanskelig for ideologiske ledere å mobilisere pashtunere utelukkende ved bruk av religion.

Det fantes noen få sentrale personer som opererte på ordre fra det sentrale Taliban. Disse var etablert som et alternativ til staten, en skyggestruktur. De hadde ressurser de kunne benytte for å tiltrekke seg opprørere. De oppsøkte lokale konflikter og fremstilte seg som dommere som kunne løse dem. Ved ett tilfelle ble en opprører fengslet av representanter for denne skyggestrukturen fordi han hadde skutt sin fetter i en krangel. Ved å ta stilling i konflikter og ha ressurser til å følge opp beslutningene ble skyggestrukturen en maktfaktor folk måtte forholde seg til. Denne opprøreren måtte forlate distriktet etter noen uker i fangenskap.

Majoriteten av opprørerne falt inn under kategoriene ledere med legitime krav eller ti dollars Taliban. Da denne påstanden kan virke kontroversiell vil jeg beskrive i mer detalj hvordan jeg kom frem til den.

Taliban som organisasjon er selvfølgelig hemmelighetsfull og min kunnskap er dermed mangelfull. Det jeg har av kunnskap kommer fra egne observasjoner og samtaler med sentrale medlemmer i Talibans skyggestruktur i distriktet.

Det ble, basert på historikk og egne erfaringer, tidlig klart for meg at det var lokale grupper som gjorde væpnet motstand, primært i tilknytning til sine

kjerneområder. I perioder med liten tilstedeværelse fra ANSF og ISAF økte de interne konfliktene mellom disse gruppene. Konfliktene handlet ofte om ressurser og retten til skattelegging men det var også konflikter om posisjoner og rett til å avgjøre lokale konflikter.

Disse gruppene holdt i hovedsak til i umiddelbar nærhet til sin egen landsby. Som regel angrep de oss ikke i selve landsbyen men når vi var på vei bort fra den. Jeg antok først at det var med et ønske om å kommunisere til befolkningen at de «jaget» oss vekk, at de valgte å beskytte oss på vei ut av landsbyene. Da vi ikke hadde kapasitet til å bli værende i områdene over lengre tid fikk de forsåvidt rett. De stod igjen og fortalte folk sin versjon, selv om vi hadde jaget dem timer tidligere. Jeg merket en gradvis forverring av situasjonen fra desember og ut mot sommeren.

De første månedene av 2010 fikk vi være i fred i landsbyene og snakke med dem vi ville. Vi ble invitert. Vi ble fortsatt angrepet, men bare når vi var på vei ut av området, som om vår motstander ikke var klar for en større konfrontasjon ennå. Etterhvert endret dette seg, vi ble beskyttet også når vi var invitert på møter og satt i møter. Det var ikke kun for å kommunisere. Kulene slo ned meter fra oss der vi sto sammen med landsbyens eldre. Selv om et delmål nok var å drepe, tror jeg at kulene hadde et tydelig budskap til dem som tidligere hadde snakket med oss åpent. Personer vi hadde snakket med ble etter hvert kidnappet og landsbyer måtte betale erstatning når vi hadde påført opprørerne tap. Etter hvert ønsket ikke befolkningen at vi skulle komme. Vi brakte med oss usikkerhet og vold, ikke sikkerhet.

Jeg hadde tidlig planer om å opprette en kommunikasjonskanal til opprørerne og hadde jobbet med dette siden jeg ankom området. Etter flere måneder med stadig mer negativ utvikling anså jeg tiden som moden. Jeg hadde nok informasjon til å være en troverdig samtalepartner og jeg visste hvem som var mottagelig. I tillegg hadde nylig styrkeoppbygning i distriktet gitt meg mer muskler slik at jeg ikke kommuniserte fra en underlegen posisjon. Jeg opprettet da en dialog med Talibans skyggestruktur via mobiltelefon, mine mål var primært å hente inn informasjon og sekundært, om mulig, påvirke adferd. Jeg benyttet meg av inngående kjennskap til enkeltpersoners mulige motiver, familiære forbindelser og deres motivasjon. Ved å la opprørernes fedre og onkler forstå at jeg ønsket å kommunisere med disse personene fikk de en varseling og tid til å forberede seg på henvendelsen. Jeg hadde også tema jeg visste ville engasjere enkelte på det personlige plan, det kunne være en drept bror eller arresterte familiemedlemmer. Ved tidlig å vinkle samtalen inn på

noe nært håpet jeg at personene ville bli overrumplet og fortsette samtalen. Innledningsvis presenterte jeg meg og avventet en reaksjon. Det var en lattermild opprører som knapt trodde hva han hørte når jeg ba om å få snakke med hans sjef. Jeg måtte presentere meg flere ganger før han var fornøyd. Jeg tolket det som det var utenkelig for ham at jeg som vestlig militær ønsket å snakke med Talibans sjef for distriktet. Det tok flere dager før det kom en reaksjon, senere fikk jeg informasjon om at det hadde blitt diskutert lenge hvorvidt de skulle kontakte meg igjen.

Noen dager senere ringte opprørerne igjen. Jeg informerte om hvem jeg var og min rolle, som til min overraskelse var godt kjent. Jeg forsøkte etter hvert å fremprovosere en argumentasjonsrekke hvor de forsvarte sine handlinger. Dette for å få en dypere innsikt i deres motivasjon og mål. Deres argumentasjon var ikke religiøs, men overraskende lokal. Dette stemte med det bildet jeg hadde dannet meg på forhånd, men det styrket mine hypoteser å høre det fra opprørerne selv. Jeg ble forklart at grunnen til deres aktivitet var myndighetenes korrupsjon. Dette er et standardargument mange afghanere benytter seg av, dessverre er det også et meget valid argument (Ulriksen 2010). De forklarte hvordan de så min rolle og mitt mandat, de sa selv at de forsto at jeg var i afghanistan for å støtte befolkningen. Hovedargumentasjonen deres gjaldt en lokal arrestoperasjon et år tidligere hvor 27 personer hadde blitt arrestert, 3 av dem var fortsatt var fengslet, deriblant broren til ham som var blitt Talibans skyggeguvernør og som jeg nå snakket med. De hevdet at disse personene fortsatt var fengslet fordi familiene var fattige og ikke kunne betale dem fri. De lot meg forstå at det fantes løsninger og at man ville komme frem til dem men det ville ta tid.

I vår første lengre samtale foreslo opprørslederen at vi burde møtes. Jeg tolket det som et ønske om å opprette nærmere forbindelse men var samtidig klar over den potensielle faren. I vår neste samtale sa opprørslederen at vi dessverre ikke kunne møtes allikevel. Han hadde forhørt seg med sin sjef om han kunne møte meg og fått høre at det ikke passet seg siden jeg var vantro. Senere hadde jeg også flere samtaler direkte med denne sjefen og jobbet aktivt med å få i stand et møte. Jeg lyktes ikke med dette før jeg måtte returnere til Norge.

I vår siste samtale ønsket opprørslederen meg velkommen tilbake til Afghanistan, men da ikke som soldat. Han ville da invitere meg hjem til seg. Han ba meg også om ikke å tenke vondt om ham når jeg kom hjem til Norge. Hans motivasjon for dette kan ha vært afghansk høflighet, et ønske om å skilles med ære.

Det indikerer uansett at det er mulig å etablere relasjoner man kan styrke over tid.

I flere av våre samtaler argumenterte opprørerne for at de kunne ivareta sikkerheten i området selv, de anså politiet for å være korrupt. Kort tid etter en slik samtale arresterte Talibans skyggeguvernør, som jeg nå hadde en dialog med, en tyv. Tyven ble mishandlet foran en folkemengde og tvunget til å oppgi navnene på sine medskyldige. Taliban forsøkte senere å arrestere de resterende tyvene og kom over en afghansk politimann. Talibansjefen gjorde i en senere samtale et poeng av at de slapp politimannen fri uten å skade ham siden han var en god afghaner og kun var politi for lønnen sin skyld. Jeg anså det som et mulig forsøk fra hans side på å gjøre seg interessant for videre samtaler ved å bygge troverdighet. Tidligere hadde den samme gruppen kidnappet andre representanter for sikkerhetsstyrkene og ikke sluppet dem så raskt.

For å teste vårt forhold videre avtalte vi at jeg skulle få bevege meg i visse spesifiserte områder uten å bli angrepet. I denne våpenhvileperioden ble en amerikansk enhet angrepet i området. Jeg ringte da opprørslederen under angrepet og forlangte en forklaring. Han forklarte, med rette, at den amerikanske enheten kom fra Qeysar og ikke Almar hvor jeg vanligvis kommer fra, han trodde ikke at det var meg. Når jeg nå ringte og hevdet det var mine menn unnskyldte han seg og sa at han avbrøt angrepet. Jeg burde forstått at avtalen gjaldt meg som person og ikke ISAF generelt, dette førte til at vi ikke fikk testet avtalens troverdighet fullt ut. Hendelsen kan sees i sammenheng med konfliktnivåene jeg beskrev tidligere. At Taliban og ISAF er i konflikt betyr ikke at man må være fiender på det personlige plan.

Et annet eksempel på dette skjedde en måned tidligere. En opprører som hadde deltatt i et bakhold på oss med en påfølgende skuddveksling som varte i rundt 20 minutter kom gående til meg og fortalte hvem vi hadde truffet. Mannen var en opprører og med i kampen, men han hadde også en personlig forpliktelse ovenfor en person jeg hadde med meg på oppdraget.

Etter hendelsen da den amerikanske troppen ble angrepet snakket jeg med den amerikanske troppssjefen for å undersøke om opprørslederen faktisk hadde avbrutt angrepet slik han hevdet. Den amerikanske troppssjefen kunne ikke gi meg det nøyaktige tidspunkt når angrepet ble avbrutt da man i strid sjeldent noterer seg slikt i den detaljgrad jeg hadde behov for. Han fortalte derimot uoppfordret at han

hadde reagert på at angrepet ble avbrutt på ett unaturlig tidspunkt. Hans enhet kunne ikke manøvrere på grunn av et dypt elveleie mellom seg og angriperne. Fiendens bombekaster hadde skutt seg gradvis inn og etter tre granater traff en granat så nær et kjøretøy at den ødela antenner og dekk. Angrepet ble så avbrutt før den amerikanske enheten hadde fått mulighet til å kjøre et motangrep. I en slik situasjon, hvor bombekasteren er skutt inn og man selv ikke har mulighet til å påvirke fienden, forventer man ikke at fienden avbryter striden. Dette indikerer at det er mulig at Taliban lederen respekterte vår avtale, men da jeg ikke kunne kontrollere hvorvidt angrepet var avsluttet før min telefonsamtale, forblir det kun en indikasjon.

Det mest interessante ved vår våpenhvileavtale var at området avtalen gjaldt i ble klart definert utfra hvilke talibangrupper som kontrollerte det. Talibans skyggeguvernør sa at han ikke kunne garantere for visse navngitte talibangrupper som kontrollerte definerte områder. Dette var interessant i seg selv da det indikerer at Taliban ikke er en aktør, men flere grupperinger med divergerende interesser. Men nå nøyer jeg meg med å registrere at denne dialogen ble opprettholdt fra talibans skyggeguvernør i distriktet. Det støtter en hypotese om at det er en reell mulighet for at mange av opprørernes primære motivasjon stammer fra lokale forhold. Det er meget mulig at de, som mange andre i Afghanistan, ønsket å benytte de internasjonale styrkene som en brikke til sin fordel.

Selv om jeg nå har fremsatt flere argumenter for at det i hovedsak er lokale grupper som angriper oss er det viktig å huske at det er representanter for det sentrale opprøret som forsøker å styre og koordinere disse gruppene. Bunnlinjen er uansett at i et samfunn uten sterk sentralmakt, hvor motivasjonen er lokal, er det gode muligheter for at også løsningen er lokal.

MANTIQAEN AQ BAL

Området jeg vil fokusere på består av to *mantiqaer*. En *mantiqa* kan best forklares som en gruppe landsbyer med en felles identitetsmarkør manifestert igjennom felles jirga. Identiteten er ikke nødvendigvis etnisk eller stammesentrert som man kanskje skulle tro i et samfunn hvor etnisitet og stamme er identitetsmarkører som ofte blir fremhevet. Den ene *mantiqaen* jeg vil beskrive, Aq Bal, består av tre pashtunske stammer med hver sin landsby, henholdsvis boyenzai, namanzai og acheckstammen. I tillegg er det to arabiske og to usbekiske landsbyer.

Det er dermed totalt syv større og mindre landsbyer i denne *mantiquaen*. Hver av landsbyene har sitt eget råd, en *jirga* bestående av de eldre i landsbyen. Hver *jirga* velger representanter til en stor-*jirga*, *mantiquaens jirga*. I denne stor-*jirgaen* velges en person til å representere *mantiquaen* utad. Han er ikke mektigere enn de resterende representantene, han er kun en representant overfor andre aktører *mantiquaen* må forholde seg til. Slike aktører kan være naboer, Non-Governmental Organisations (NGO's) som ønsker å bidra med bistandsprosjekter, myndighetene, ISAF og ikke minst opprørere. Det er den enkelte landsbyen sin *jirga* som håndterer konflikter innad i landsbyen, større konflikter løftes til *mantiquaens jirga*. I løpet av mine seks måneder ble *mantiquaens* representant i Aq Bal byttet ut en gang. Dette skjedde uten dramatikk, i god demokratisk ånd, han hadde ikke lenger tillitt fra flertallet. *Jirgasystemet* utgjør for alle praktiske formål staten for landsbyfolk. Det er ingen sentral stat som kan ta avgjørelser med den legitimiteten og makten som er nødvendig for avgjørelsen skal bli håndhevet. Jeg så selv hvordan en *jirga* satte seg for å behandle en sak som omhandlet et drap på en kvinne, en sak man ville forventet at sentrale myndigheter ville håndtere. Kvinnen hadde året før mistet sin mann, og flyttet inn til sin svigerfamilie. Drapsmannen var mannens bror, hennes svoger. Hverken det lokale politi eller distriktsadministrasjonen viste i våre samtaler noen interesse for denne saken. Det kan selvfølgelig ha sammenheng med offerets kjønn, men eksemplet tjener allikevel som illustrasjon på sentralmyndighetenes og *jirgaens* rolle på lokalplan. Denne hendelsen fulgte jeg ikke videre opp og jeg vet derfor ikke hvilket resultat *jirgaen* kom frem til.

MANTIQAEN SENTAK

Vest for Aq Bal ligger en større pashtunsk *mantiqua*, Sentak, denne består hovedsakelig av Namanzai stammen. Den sterke mannen i Sentak er Mir Akthar, en tidligere aktiv kommandant under Taliban sitt regime og på mange måter en mektig mann. Sentak har også en *jirga*, men denne er mer dominert av en enkelt mann, Mir Akthar, enn det vi ser i Aq Bal. Når det er sagt er Mir Akthar avhengig av å være en ressurs for *mantiquaen* i Sentak for å kunne opprettholde sin posisjon innad. Han var som alle andre ledere jeg møtte avhengig av legitimitet i befolkningen for å opprettholde sin makt og ære. Mir Akthar var en interessant person. Han hevder selv å være trett av krig og ønsker fred for seg og sin landsby. En av Mir Akthar sine

brødre var en del av Talibans skyggestruktur før han ble drept av ISAF i 2008. Også en annen bror hadde tilknytning til opprøret, denne broren ledet et bakhold på min patrulje og ble da skadet. Også en av hans fettere var en kjent opprørsleder i Talibans skyggestruktur.

KONFLIKTLINJER

Som naboer samarbeider *mantiquaene* Sentak og Aq Bal på flere områder. Det er bygd en bazaar i Aq Bal hvor alle landsbyene i området er likt representert, også Sentak som ikke tilhører Aq Bal *mantiquaen*. I tillegg kommer flere av lærerne på utdanningscenteret i Aq Bal fra Sentak. Men med naboskap kommer også konflikter. Det er særlig Boyenzai stammen i Aq Bal, som ligger nærmest Sentak, som har en landkonflikt gående med Mir Akthar. Denne konflikten vil jeg beskrive mer inngående senere. For nå holder det å registrere at *mantiquaens* ytterpunkter ofte har landkonflikter med tilstøtende *mantiqua* eller landsby. For Aq Bal gjelder dette også mot sør, der er det flere landkonflikter med en større usbekisk by. Også i øst har Aq Bal en konflikt med en tilstøtende *mantiqua*. Aq Bal dalen er fruktbar og har tiltrukket seg flere forskjellige grupper, disse har så utformet en egen identitet i brytningen med naboene i vest, øst og nord. Den multietniske *mantiquaen* Aq Bal er således et interessant tilfelle som viser at det er mulig for de forskjellige etniske gruppene å leve side om side.

Som i alle samfunn av en viss størrelse er det et utall konflikter i Almar. Uten unntak var alle jeg snakket med i løpet av en seksmåneders periode i flere konflikter. Jeg var bevist på å ikke aktivt etterspørre konflikter men fulgte opp når samtalen dreide seg mot en konflikt. I tillegg til sine egne konflikter hadde, iallfall de personene som ønsket å fremstille seg som innflytelsesrike, interesser i de definerende konfliktene. Med dette mener jeg konfliktene som opptok majoriteten av befolkningen i distriktet, eksempelvis den etniske eller en stammekonflikt mellom to mektigere stammer. Jeg velger å fokusere på denne typen konflikter som gikk utenfor landsbyen da disse vil ha større implikasjoner i forhold til oppgavens tema. Det er spesielt konflikter med bakgrunn i vann- og landrettigheter som er gjeldende. Forekomsten av konflikter over land og vann er generelt meget høy i Afghanistan grunnet landets turbulente historie og klimatiske forutsetninger, Faryab er i så måte intet unntak (Wily 2004).

Afghaneres tendens til å anse sin fiendes fiende som sin venn gjør dette kompliserte bilde forholdsvis ukomplisert. Om en person diskrediterer en annen forstår man samtidig hvem denne personen er tilbøyelig til å støtte og hvilke andre personer han vil forsøke å diskreditere. På denne måten kan man raskt danne seg et bilde av konfliktlinjene som definerer samfunnet.

2.5 DEN TRIVIELLE LANDKONFLIKTEN

Sikkerhetssituasjonen i Almar utviklet seg raskt i negativ retning i løpet av mine seks måneder der. Vi mottok rapporter om økt opprørsaktivitet i områder hvor PRT- enheter tidligere hadde følt seg relativt trygge. Jeg forsøkte å finne ut hva som lå til grunn for denne utviklingen. Åpenbart gjorde vi og/eller myndighetene noe galt. Var det eksterne krefter som undergrov myndighetene og aktivt bygde opprøret?

Våren 2010 begynte jeg å nøste opp i en triviell konflikt som senere skulle definere min forståelse av opprøret i provinsen generelt. Det begynte med at jeg ble oppmerksom på en større ansamling av opprørere nord i Almar. Jeg startet da arbeidet med å hente inn informasjon for å få et situasjonsbilde vi kunne agere på. Jeg ville finne ut hvem disse opprørerne var, deres kapasiteter og ikke minst deres intensjon. Det ble etter hvert klart at de var samlet av Taliban sin provins skyggeguvernør Qari Ziauddin, forøvrig drept i oktober 2010 av amerikanske styrker (Akerhaug 2010). Intensjonen med å samle styrkene var, sett ved første øyekast, triviell. Lederen for Sentak-*mantiqāen*, Mir Akthar, hadde en konflikt med nabostammen i øst angående et landområde brukt til beite. Nabostammen fikk på sin side støtte fra sin *mantiqā*, Aq Bal.

Mir Akthar hadde noen dager i forveien besøkt distriktsguvernøren i Almar for å klage på nabostammen og for å få støtte for sin påstand om eierskap til landområdet. Distriktsguvernøren gav ham da rett i at han eide landområdet, men da dette området ligger utenfor distriktsmyndighetenes kontroll kunne han ikke sette makt bak ordene. Jeg fikk etter hvert vite at Mir Akthar, via sine familiære bånd til Talibans skyggestruktur hadde klart å hente inn Talibans provinsguvernør til støtte for sin sak. Den store ansamlingen av opprørere var et forsøk på å skremme nabostammen til fordel for Mir Akthar. Nabostammen ble etter hvert gitt en tidsfrist, de måtte dra fra jordet innen soloppgang den påfølgende dag. Dagen etter fant jeg ut at konflikten fortsatt ikke hadde løst seg. Forklaringen på dette var at

nabostammens "Taliban" hadde gått i stilling på høydene i nærheten av landområde og ville kjempe mot forsøk på å fjerne stammen fra jordet. Fredrik Barth beskriver en liknende situasjon i en landsby han jobbet i. En gammel landkonflikt blusset opp og de to partene samlet alle sine støttespillere i området. I teorien ville da den med færrest støttespillere måtte gi seg. Om partene var like store måtte en meglar oppnevnes (Barth 2004). Det er mulig megling ble løsningen også i dette tilfelle, konflikten eskalerte i alle fall ikke. Konflikten ble etter noen dager de-eskalert og den store gruppen opprørere under ledelse av Taliban sin provinsskyggeguvernør oppløste seg ved at de enkelte lokale gruppene dro tilbake til sine kjerneområder.

Jeg hadde tidligere vurdert denne stammen fra Aq Bal *mantiqāen* som vennlig innstilt og var overrasket over at stadig flere av stammens medlemmer ble omtalt som Taliban. Vi hadde ikke hatt problemer i deres område tidligere og utviklingen overrasket meg.

Jeg erkjente at stammelederen, Mir Akthar, som hadde hentet inn støtte fra Taliban, handlet rasjonelt. Hans posisjon innad i stammen er avhengig av at han forsvarer stammens interesser, sett i lys av *pashtunwali* må han også gjøre det han kan for å forsvare stammens land (Barth 2004). Han henvendte seg til den offisielle maktstrukturen og fikk støtte for sitt syn der. Men da den offisielle strukturen ikke har mulighet til å sette makt bak sine avgjørelser hentet han samtidig inn støtte fra den organisasjonen som faktisk kan håndheve beslutninger som fattes, Taliban. Denne stammelederens nære familiære bånd til det øverste sjiktet i Taliban gjorde det mulig å bruke denne i sin lokale konflikt.

Jeg så deretter på nabostammens alternativer. Deres ledere kunne også henvendt seg til myndighetene, men ville fått de samme problemene med å håndheve beslutningen som eventuelt ble fattet. De kan av samme grunn som stammelederen, *pashtunwali* og intern anseelse, ikke oppgi sin rett til landområdet. Stammen kan selvfølgelig samle en *lashkar* og forsvare sin rett på den tradisjonelle måten, men tallmessig vil de være underlegne Taliban som hadde vist at de kunne samle flere krigere lokalt. Det siste alternativet virker igjen meget rasjonelt: Opprett en egen talibangruppe. På denne måten fjerner de Mir Akthar sitt overtak, fordi som Taliban vil stammen få visse rettigheter vis-à-vis andre talibangrupperinger. Ved å opprette en egen Taliban utlignes maktbalansen og en løsning kan søkes ved megling i en *jirga*, i god pashtunsk tradisjon.

Man kan derfor argumentere for at talibannavnet kan sees på som et

merkenavn som kan brukes av lokale grupper som inspirasjon eller for å utløse støtte fra den sentrale talibanstrukturen, skyggestrukturen (Ulriksen 2010). For Taliban vil det å låne navnet sitt til lokale grupper gjøre at organisasjonen fremstår som større og mer organisert enn den nødvendigvis er. Dette kan i igjen utløse overreaksjoner fra sikkerhetsstyrkene mot disse lokale gruppene og, som Kilcullen beskriver i *Accidental guerilla styrke* den lokale motstanden mot sikkerhetsstyrkene (Kilcullen 2009).

Så hva ble resultatet av denne hendelsen? Det virkelig interessante er at det er de sentraliserende kreftene i Taliban som oppnår en gevinst. Landkonflikten er like fastlåst som den har vært i titalls år. Partene i konflikten kan ikke kutte sine bånd til Taliban som er den eneste troverdige lokale sikkerhetsleverandøren i området, de må vedlikeholde og styrke disse båndene for fremtidige konfrontasjoner over landområdet. En måte å styrke disse båndene er å angripe representanter for myndighetene og ikke minst ISAF. Det er rimelig å anta at Taliban som motytelse til støtten i en lokal konflikt vil kreve at stammen gjør motstand mot fremmedelementer som myndighetene og ISAF. Taliban er derfor ikke avhengige av å fatte en beslutning i lokale konflikter, det holder å involvere seg.

DET RASJONELLE ALTERNATIV

Med bakgrunn i analysen av landkonflikten mellom Mir Akthar og Aq Bal *mantiqaen* analyserte jeg andre hendelser for å finne empiri som kunne styrke eller svekke påstanden om at lokale væpnede grupper tok navnet Taliban for å kunne håndtere lokale konflikter.

Den første hendelsen som slo meg var utviklingen i Khwaja Kinti, en landsby i Ghowrmach hvor Norge har finansiert en ny skole som Taliban aktivt benytter seg av. For noen år siden etablerte landsbyen en *lashkar* for beskyttelse mot nabostammer. Dette skjedde uten tillatelse fra myndighetene som må godkjenne at sivile bærer våpen. ISAF sine styrker kunne komme inn i landsbyen uten å bli angrepet. Ettersom sikkerhetssituasjonen gradvis ble verre anmodet landsbyens eldre om støtte fra myndighetene, som Mir Akthar gjorde i sin landkonflikt. Da støtten uteble, gled denne *lashkaren* over til å bli nøytral / passiv, for tilslutt å aktivt støtte Taliban. De eldre i landsbyen mistet etter hvert, som i andre landsbyer i Ghowrmach tidligere, styring og kontroll over gruppen ettersom den blir mer integrert i talibanstrukturen (Akerhaug

2010, 15. august). Høsten 2010 forsøkte en større kombinert gruppe av amerikanske, norske og lokale styrker å ta byen tilbake men denne styrken måtte trekke seg ut etter få dager på grunn av stor motstand.

Noen uker etter denne hendelsen snakket jeg med representanter for en annen *mantiqua* i området. De informerte meg om at de nå hadde opprettet en egen "Taliban". Begrunnelsen var at *mantiquaen* var langt fra sikkerhetsstyrker og ble ofte angrepet. I tillegg hadde stammene gjentatte anmodninger om å få tillatelse fra myndighetene til å etablere en *lashkar* blitt avslått. Som jeg skrev tidligere har jeg ingen eksempel på at pashtunske stammer har fått tillatelse til å bevæpne seg i Faryab. En annen bonus var at *mantiquaen* nå kunne hevde å betale skatt til sin egen "Taliban" i stedet for å bli presset til å betale til andre stammers "Taliban". Denne "Taliban" gruppen representerte to fraksjoner i *mantiquaen* og så ut til å fortsatt være under *mantiquaens* kontroll da jeg forlot Afghanistan i juni 2010.

Påstanden om at lokale væpnede styrker tok navnet Taliban i lokale konflikter fremsto som det rasjonelle alternativet på de utfordringene lokalsamfunnene sto ovenfor. I neste avsnitt vil jeg sammenfatte noen implikasjoner fra den trivielle landkonflikten, disse implikasjonene vil jeg senere holde opp mot den norske Faryabstrategien.

IMPLIKASJONER

Den manglende evnen og viljen de offisielle representantene for den afghanske staten viser for de pashtunske områdene i Faryab gjør at pashtunske samfunn er mer sårbare ovenfor fremstøt fra sentrale talibanaktører (Ulriksen 2010). Mangelen på lokal sikkerhet og en dømmende makt som også kan effektivere beslutningene som fattes gjør at tradisjonelle konfliktløsningsmekanismer blir benyttet (ILF 2004). Dette igjen gir en åpning for en maktfaktor som er villig til å håndtere slike lokale konflikter, i dette tilfellet Taliban. Taliban har få virkemidler sammenlignet med staten som kan bygge skoler og brønner. Taliban har derimot rå vold og kan kraftsamle sine styrker lokalt. For en landsby kan valget se ut noe som dette. Myndighetene kan kanskje gi landsbyen en brønn om noen år, Taliban fordrive landsbyfolk fra landområdet i dag. Så lenge denne landsbyen ikke har lokal sikkerhet må den holde seg inne med Taliban.

Det er rimelig å anta at en landsby vil kunne hente ut støtte fra Taliban proporsjonalt med den støtten landsbyen gir Taliban. Det vil kunne føre til en ond sirkel hvor landsbyer stadig må gi mer støtte for å kunne hente ut støtte i lokale konflikter. Om dette er tilfelle vil Taliban styrkes så lenge det ikke settes inn effektive tiltak. Ved at dette i hovedsak er en utvikling i de pashtunske områdene risikerer man at tiltakene styrker den underliggende etniske konflikten. Thomas Hylland Eriksen beskriver hvordan typen fellesskap som oppstår avhenger av hvor det ytre presset som styrker gruppen kommer fra (Eriksen 1994). Presset mot disse landsbyene kommer i første omgang fra motparten i den lokale konflikten, dette vil da muligens styrke landsbyens fellesskap vis-à-vis nabolandsbyen som utøver presset. At Taliban går inn som en faktor og støtter en slik landsby vil man kunne argumentere for at ikke endrer at det er den opprinnelige motparten som utøver presset. Det ytre presset i denne sammenheng kan derfor hevdes å komme fra de afghanske nasjonale sikkerhetsstyrkene (ANSF), sentralmyndighetene som med støtte fra ISAF vil overta deler av de oppgaver som tradisjonelt har vært tillagt de eldre i stammene. Da de offisielle representantene i hovedsak er usbekere kan dette ytre presset bidra til å styrke den pashtunske identiteten. Dette kan potensielt styrke den etniske bevisstheten hos begge parter og eskalere konflikten. En følge av dette er at ISAF vil kunne bli identifisert med usbekerne i en etnisk konflikt.

Om det er ANSF med støtte fra ISAF som står for det ytre presset vil det kunne hevdes at graden av press påvirker samholdet i Taliban som gruppe. Eriksen poengterer problemet ved å forsøke å tenke på identitet som en serie med konsentriske sirkler med fellesskap som ligger utenpå hverandre. (Eriksen 1994) En pashtuner vil for eksempel ha et fellesskap med sin familie, utenpå dette sin landsby, deretter sin *mantiqa*, stamme, etniske gruppe, nasjonalitet og så videre. Eriksen beskriver hvordan disse nivåene med fellesskap vil være konkurrerende og endre seg blant annet i forholdt til ytre press. Om det ytre presset er av etnisk art vil det pashtunske fellesskapet styrkes. På samme måte vil et ytre press mot Taliban som gruppe styrke fellesskapet i Taliban. Dette støttes av at jeg fikk informasjon om flere interne konflikter mellom de forskjellige talibangrupperingene i perioder med mindre ANSF- og ISAF-tilstedeværelse enn ellers. Barth hevder at de internasjonale styrkene bør gjøre mindre heller en mer. Hans argumentasjon er noe av det samme som jeg forsøker å få frem. Ved å være til stede utgjør internasjonale soldater en part man kan samle seg mot. (Barth 2010).

Jeg har nå identifisert tre potensielle implikasjoner for Norges Faryabstrategi:

1. Potensialet for å øke det etniske fellesskapet og dermed eskalere konflikten langs etniske linjer.
2. Muligheten for å styrke opprøret ved å styrke talibanfellesskapet.
3. Svekkelse av tradisjonelle beslutnings organer.

2.6 NORGES FARYABSTRATEGI

Strategi for helhetlig norsk sivil og militær innsats i Faryab-provinsen i Afghanistan er et dokument som regjeringen ved justis-, utenriks- og forsvarsdepartementet gav ut sommeren 2009 (Regjeringen 2009). Dokumentet beskriver sikkerhetssituasjonen i Faryab som stabil, men med noen utfordringer i Ghowrmachdistriktet i vest.

Hovedlinjene i dokumentet er fokus på partnering, felles operasjoner med Afghan National Security Forces (ANSF) og overføring av ansvar. I tillegg er mye plass viet behovet for å skille mellom militær og sivil innsats. Norge skal støtte afghanske sikkerhetsstyrker i sin utøvelse av sikkerhetsoperasjoner. I klartekst betyr dette at alle operasjoner skal ha som mål å styrke de afghanske sikkerhetsstyrkene og utføres i fellesskap. Operasjonene skal helst være ledet av afghanere. Det forespeiles en dreining fra PRT- konseptet til en Operational Mentoring and Liaison Teams (OMLT). OMLT skal følge Afghan National Army (ANA) og mentorere disse til daglig, også under operasjoner.

For å styrke politiet skal det også opprettes et Police Mentoring Team (PMT) som skal mentorere et politidistrikt på samme måte som OMLT. For å styrke fengselsektoren bygges det nye fengsel og det stilles med norske fengselsrådgivere for å sikre korrekt behandling av fangene.

Det overordnede ansvaret for sikkerheten i provinsen skal på sikt overføres fra NATO til afghanerne selv. Tidligere ville denne overføringen skje når de afghanske sikkerhetsstyrkene var klare og sikkerhetssituasjonen tillot det, nå snakkes det om en overføring av ansvar allerede våren 2011 (NTB 2010).

Hoveddelen av dokumentet tar for seg bruken av bistandsmidler. Norge har rundt 15 ikkemilitære som jobber i PRT'en. Disse er blant annet en sivil koordinator, politiske rådgivere og bistandsrådgivere i tillegg til flere politifolk. Norge bidrar med

rundt 100 millioner kroner i utviklingstiltak årlig. Norsk bistand skal være drevet av langsiktige behov og av provinsguvernøren i Faryab (Faremo 2010). Det er også satt av 1,5 millioner dollar til å avvæpne militser.

3 DRØFTING AV IMPLIKASJONER FOR NORGES FARYABSTRATEGI

3.1 DET ETNISCHE FELLESSKAPET

Det første jeg vil påpeke er den manglende etniske dimensjonen i strategien. De fleste sikkerhetsrelaterte hendelsene skjer i de pashtunske områdene i Ghowrmach, Qeysar og Almar samt videre opp det pashtunske belte mot Dowlatabad. Det som kjennetegner dette beltet i tillegg til etnisitet er mangelen på sikkerhetsinstallasjoner og dermed også utvikling generelt. Pashtunere er i liten grad representert i politiske organer og har i tillegg ikke har fått ta del i velstandsutviklingen som primært har skjedd i de usbekisk dominerte områdene langs ringveien. At Norge har som mål at bistanden skal være drevet av provinsmyndighetene, hvor ingen pashtunere er representert, kan være noe av forklaringen.

Målet på bistand kan ofte være koblet opp mot det fysiske resultatet på bakken. For å kunne måle suksess blir ofte kvantifiserbare verdier fremhevet, slikt kan være antall brønner, skoler og så videre. Det er lite empiri som understøtter at bistand, målt på denne måten gir en sikkerhetseffekt.

Den militære verdien av en brønn vil jeg påstå er minimal. Mange av stammelederne sitter på store verdier og hadde en brønn vært viktig ville de kjøpt den selv. Den militære verdien av brønnen vil jeg påstå fremkommer i planleggingsfasen, når samfunnet kobles opp mot lokale myndigheter som starter en prosess med å imøtekomme samfunnets behov, når samfunnet blir mobilisert for å oppnå noe i fellesskap med lokalmyndighetene. Det er disse prosessene som har militær verdi. Kilcullen beskriver denne prosessen, eksemplifisert med utbygning av en vei (Kilcullen 2009).

Bistand har derfor ikke en verdi i seg selv, i alle fall ikke sett med militære øyne. Bistand kan like gjerne være en del av problemet eller øke eksisterende problem. Dette gjelder særlig i en provins med tydelige etniske skiller som i Faryab.

Når det er et mål at bistandsutvikling skal drives av en part i et etnisk delt samfunn, provinsguvernøren, kan det argumenteres for at bistanden potensielt ikke blir en del av løsningen, heller en del av problemet. Når Norge, som et av svært få land, i tillegg legger opp til et tydelig skille mellom de som fokuserer på sikkerhet og de som fokuserer på styresett og utvikling er det vanskelig å minimere den potensielle negative effekten av 100 millioner kroner i året. Dette må ikke leses som et argument for å legge bistand under militær styring. Militære har, slik jeg ser det, hverken den nødvendige kompetansen eller langsiktigheten for å lykkes med bistand. Det er i tillegg aspekter rundt nøytralitet og sikkerhet for underleverandører av bistand. Da dette ikke er en sentral del av denne oppgavens tema vil jeg ikke forfølge dette temaet videre.

Den etniske konflikten i Faryab bør være en sentral faktor i operasjonsplanleggingen. Slik sikkerhetssituasjonen har utviklet seg er det oftere skuddvekslinger enn ikke når ISAF opererer i pashtunske områder. Majoriteten av sikkerhetsinstallasjoner ligger som sagt i usbekiske områder, der er også ISAF sine baser som vi opererer ut fra. Fra et pashtunsk synspunkt vil det kunne argumenteres for at de internasjonale styrkene har tatt side i en etnisk konflikt. Satt på spissen opererer vi fra våre baser i usbekiske områder, kjører operasjoner med usbekiske sikkerhetsstyrker inn i de pashtunske områdene og dreper pashtunere. Norges innsats i Faryab, både den militære og den sivile, ser derfor ut til å øke det etniske fellesskapet. Dette vil trolig bidra til å øke de etniske spenningene og føre til et behov for en troverdig sikkerhetsleverandør for pashtunere, Taliban.

Ved å være bundet til å operere med afghanske sikkerhetsstyrker vil også ISAF sin tilgang på informasjon svekkes, eller i det minste vanskeligjøres. En pashtuner vil veie sine ord på en annen måte når usbekiske sikkerhetsstyrker er tilstede, tradisjonelt har norske styrker snakket med alle, dette vil bli vanskeligere. Om vi nå reduserer egne innhentningsoppdrag for å fokusere på mentorering av afghanske styrker vil vi være mer avhengige av informasjon fra lokale myndigheter, det vil si usbekere. Når vi så ønsker at lokale, usbekiske sikkerhetsstyrker leder operasjonene vi deltar i kan man se for seg at vanskelige situasjoner kan oppstå. Uten egne innhentningsressurser vil det være vanskelig å nyansere informasjonen vi får fra provinsmyndighetene og sikkerhetsstyrkene. Dette kan i verste fall resultere i at norske styrker blir trukket inn som en part i lokale oppgjør eller etniske konflikter.

3.2 STYRKNING AV OPPRØRET

Om vi tar utgangspunkt i hypotesen jeg definerte tidligere om etableringen av "Taliban" grupper, er en annen mulig effekt av denne strategien og operasjonsmønsteret jeg har sannsynliggjort at de ideologiske kreftene i de forskjellige opprørsbevegelsene styrkes. Mye av motivasjonen for å etablere en opprørsgruppe er å sikre lokalsamfunnet i lokale konflikter. Denne gruppen må være "Taliban" for å ikke bli angrepet av andre stammers talibangrupper. De offisielle talibanlederne, skyggestrukturen, benytter ulike virkemidler som penger, våpen, rettigheter og legitimitet for å styrke sin posisjon og knytte disse gruppene til seg. Gruppene er i utgangspunktet lojale til stammen og stammens eldre, *jirgaen*. Når ISAF sammen med usbekiske sikkerhetsstyrker kommer inn i området må de gruppene som kaller seg Taliban angripe for å bevare sin anseelse i maktspillet mellom de ulike stammers "Taliban"- grupperinger.

Om en "Taliban"- gruppe lykkes med sitt angrep mot sikkerhetsstyrkene som utøver det ytre presset vil det styrke deres "Taliban"- fellesskap. Vårt problem er at selv om gruppen ikke lykkes så styrker det trolig like fullt talibanfellesskapet da det ytre presset i et mislykket angrep var for stort. En påstand er derfor at hver gang det er kamper mellom sikkerhetstyrker og opprørsgrupper så styrkes opprørsgruppens fellesskap og dermed deres interne samhold. Om vi husker tilbake på tanken om identitet som forskjellige nivå av fellesskap, visualisert igjennom konsentriske sirkler som ligger utenpå hverandre ser vi at talibansirkelen vil styrkes på bekostning av de øvrige sirkelene som stamme eller *mantiqa*. Dette fører igjen til at deres primære fellesskap gradvis skifter fra *mantiqaen* eller *jirgaen* som opprettet dem, til "Taliban"- gruppen de er en del av. De faktorene som skiller "Taliban" gruppen fra alle andre kan bli egenskaper de selv fremelsker eller egenskaper de blir gitt av for eksempel ISAF. Deler av deres gruppeidentitet blir dermed til, som Barth hevder, i møte med de andre, blant disse, ISAF. Dette betyr at "Talibans" gruppeidentitet til en viss grad styrkes av ISAF. Ved å konfrontere lokale grupper som om de er Taliban styrker vi disse gruppens "Taliban" identitet. De kulturelle tradisjonene med fokus på ære og blodhevn, samt de sterke slektsbåndene vil trolig føre til økt rekruttering for hver døde opprører. Når 150 døde opprørere slås opp i norske medier er det derfor trolig veldig dårlige nyheter for den fremtidige situasjonen i området (Bakkeli 2010).

3.3 SVEKKELSE AV TRADISJONELLE BESLUTNINGSORGAN.

Som i eksemplet fra Khwaja Kinti, hvor de eldre for sent forstår at de har mistet kontroll over sin egen "Taliban"- gruppe vil dette kunne spre seg videre mot Øst. *Mantiqaene* jeg beskrev tidligere vil kunne komme i samme situasjon som om dette er en mekanisk prosess. Etersom "Taliban"- identiteten blir den styrende vil det bli vanskeligere å benytte seg av stammens eldre, *jirgaen*, til forhandlinger, de vil ikke lenger ha makt. Når Mir Akthar garanterte fritt leide etter en stridskontakt i nabo-*mantiqaen* indikerer det at han som representant for *mantiqaen* fortsatt har makt, makt som i teorien kan understøtte enten myndighetenes- eller opprørernes strategi. Om vi husker tilbake til de to måtene en pashtuner kan oppnå ære på, ved sverd eller ved klokskap, kan vi argumentere for at makten i disse samfunnene forskyver seg. Ved å marginalisere de tradisjonelle organene, de kloke eldre, styrker vi samtidig de yngre, de med sverd. Når dette skjer vil nabo-*mantiqaen* stå for tur. For å kunne ivareta sine rettigheter i lokale konflikter er det rasjonelt å møte sverd med sverd, det vil si å etablere sin egen "Taliban".

Man kan derfor argumentere for at man ved å bidra til å svekke de tradisjonelle beslutningsorganene risikerer å eskalere konfliktene.

4 KONKLUSJON

I forhold til problemstillingen, har jeg argumentert for at lokale forhold spiller en vesentlig rolle i forhold til den negative sikkerhetsutviklingen i Faryab.

Jeg har argumentert for at lokalbefolkningen i mangel på alternative lokale sikkerhetsgarantister må etablere og vedlikeholde relasjoner til Taliban for å ikke bli marginalisert i lokale konflikter. Jeg har videre argumentert for at disse relasjonene styrkes i møte med det ytre presset ISAF og sikkerhetsstyrkene representerer.

Jeg har videre argumentert for at ISAF sine operasjoner med i hovedsak usbekiske sikkerhetsstyrker, fra baser i usbekiske områder er kontraproduktive fordi de gir dette ytre presset en etnisk dimensjon. I følge Eriksen vil dette kunne styrke det etniske fellesskapet hos motparten, pashtunerne. Det væpnede presset fra ISAF og sikkerhetsstyrkene vil også kunne bidra til å styrke opprørsidentiteten hos lokale grupper av pashtunerne. Dette vil igjen kunne knytte pashtunerne tettere til "Taliban" og svekke stammens tradisjonelle beslutningsmekanismer, *jirgaen*. Som en følge

av dette vil de unge pashtunerne, de med sverd, bli styrket på bekostning av de kloke eldre. Disse lokale pashtunske gruppene vil kunne knyttes ennå tettere til det organiserte opprører ved at deres gruppeidentitet styrkes av ISAF og sikkerhetsstyrkene. Barth hevder at gruppeidentitet i stor grad blir til i møte med andre. Når ISAF og ANSF tillegger disse lokale pashtunske gruppene "Taliban" identiteten vil denne etter hvert kunne bli en dominerende del av gruppenes forståelse av seg selv. Faren for dette øker ved at det er et organisert opprør som ser ut til å arbeide aktivt for å knytte disse gruppene til seg.

Jeg har i tillegg argumentert for at bistand ikke nødvendigvis er et gode i seg selv, og at bistand i verste fall kan skape nye eller eskalere pågående konflikter. Norges løsning med å kanalisere bistanden gjennom de usbekiske og tadsjikiske provinsmyndighetene kan derfor bidra til ytterligere å eskalere de underliggende konfliktene. Dette må sees i sammenheng med bruken av militær makt. Militær makt kan, som bistand, forstås som et politisk virkemiddel. Da den politiske metoden er å støtte en side i en etnisk konflikt vil nødvendigvis de virkemiddel som inngår i metoden gjøre det samme. Det kan derfor argumenteres for at den norske Faryabstrategien manglende etniske dimensjon gjør at den bidrar aktivt til en negativ sikkerhetsutvikling, spesielt i møte med lokale forhold og konflikter.

Kompleksiteten i Faryab provins krever en strategi som kan operasjonaliseres og som benytter seg av sivile og militære virkemiddel. Dette krever igjen en forståelse av konfliktens natur og en enhetlig, langsiktig ledelse på alle nivå. Dette utløser igjen behov for ressurser, politisk vilje og ikke minst politisk kapital. Dette er ressurser en liten stat som Norge, med begrensede interesser knyttet til Afghanistan ikke nødvendigvis ønsker å bruke. Denne argumentasjonsrekken støtter Barths påstand om at de internasjonale styrkene bør gjøre mindre heller enn mer. En passivitet fra Norges militære bidrag i Faryab, at man for eksempel kun opererer i usbekiske områder, vil kunne redusere antall sikkerhetsrelaterte hendelser nok til at man kan hevde at sikkerhetssituasjonen tillater en overføring av sikkerhetsansvaret til afghanerne selv, i tråd med Faryabstrategien. I erkjennelsen av at Norge verken ønsker eller har ressurser til å gå inn for å stabilisere Faryab fremstår dette som et godt alternativ.

Et hypotetisk alternativ til dette er at ISAF og ikke minst afghanerne selv tar i bruk lokale konflikter på samme måte som jeg har argumentert for at Taliban gjør: Ved å benytte de tradisjonelle, legitime strukturene som allerede finnes som *jirgaen*

og *lashkaren*, samt la *mantiqaene* ta kontroll over egen sikkerhet, vil man kanskje kunne oppnå lokal sikkerhet i et omfang stort nok til å stanse utbredelsen av opprøret.

Fordelene med denne strategien er at myndighetene erstatter Taliban som den aktøren *mantiqaene* må styrke forholdet til, prosessen jeg har argumentert for kan reverseres. Myndighetene har i tillegg større potensial enn Taliban for å lykkes, da de har mer ressurser og internasjonal støtte. *Lashkarene* vil i hovedsak bestå av de samme menneskene som i dag er opprørere. Dialogen og ressursene, i hovedsak lønn, da alle allerede har våpen, vil måtte gå via *mantiqaens jirga* for å sikre legitimitet med tanke på representasjon og fordeling av ressurser. På denne måten styrkes de tradisjonelle, lokale strukturene i samfunnet, de kloke styrkes på bekostning av de med sverd. *Lashkaren* vil, i motsetning til opprørerne, være stedbundne, identifiserte og uniformerte. Ved å koble *lashkarens* evne til å skape sikkerhet i et definert område med goder myndighetene kan levere til *mantiqaen* vil man styrke båndene mellom myndighetene og samfunnet.

Det negative aspektet ved å tillate at en mengde lokale grupper bevæpner seg er åpenbare. De lokale konfliktene vil fortsatt være tilstede og det vil være et potensial for at *lashkarene* vil bli benyttet til lokale oppgjør.

De negative konsekvensene kan derimot trolig minimeres. Da *mantiqaene* eventuelt vil få legitimitet, lønn og andre goder fra myndighetene er sanksjonene myndighetene kan benytte allerede på plass. De lokale konfliktene vil dermed utgjøre en mulighet for myndighetene til ytterligere å styrke båndene med samfunnet. Ved å avgjøre disse konfliktene og håndheve beslutningene vil myndighetene kunne konkurrere med den maktfaktoren Taliban utgjør i dag.

I Norges Faryabstrategi står det at det er satt av midler til avvæpning av militser, aktiv støtte til etableringen av *lashkarer* vil nok være vanskelig å selge rent politisk. Nå er denne utviklingen ikke på noen måte avhengig av Norge og Norges strategi. I løpet av siste halvdel av 2010 er det allerede opprettet en mengde slike lokale sikkerhetsstyrker på initiativ fra lokale myndigheter. Disse er så å si uten unntak usbekiske eller tadsjikiske, om Norge ikke velger å påvirke denne prosessen står vi i fare for å øke de etniske motsetningene betraktelig. Ved å samordne de nasjonale ressursene, sivile som militære, vil vi kunne være med på å påvirke utviklingen av disse lokale sikkerhetsstyrkene i Faryab. Ved ukritisk å følge de

beslutninger provinsmyndighetene tar kan vi potensielt bidra til økt etnisk spenning og en eskalering av konflikten.

Jeg kalte dette et hypotetisk alternativ, en omlegging av strategi og økt satsning i Afghanistan vil trolig ikke være aktuelt i en tid hvor dato for uttrekning er mer eller mindre bestemt. En slik fremgangsmåte vil også kreve en koordinert innsats mellom alle de forskjellige aktørene i Faryab, sivile som militære, dette er også en faktor som også vanskeliggjør en slik strategi.

I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse viktigheten av kjennskap til lokale forhold, maktstrukturer og konfliktlinjer i utarbeidelse av strategi og utførelse av oppdrag. Uten kunnskap om disse underliggende faktorene kan de beste intensjoner bidra til å undergrave den ønskede slutt-tilstanden. Jeg har pekt på noen av faktorene som driver utviklingen i Faryab som blir viktige å ha med seg inn i den avsluttende fasen av det militære bidraget man går inn i.

5 LITTERATURLISTE

- Barth F (1994) Ethnic groups and boundaries : the social organization of culture difference / edited by Fredrik Barth Oslo: Pensumtjeneste
- Barth, F (2004) Political Leadership among Swat Pathans. London: Berg Publishers.
- Barth, F. (2008). Afghanistan og Taliban. Oslo: Pax Forlag.
- Clausewitz, C (1982): On war. Penguin Books Ltd : LONDON
- Eriksen, Thomas Hylland (1994) Flerkulturell forståelse. Oslo: Tono Aschehoug.
- Huntington, S (2002) The clash of civilizations and the remaking of world order. London : The Free Press
- ISAF (2010) The PRT handbook edition 4, hentet 2011, 20. mai fra <https://www.cimicweb.org/Documents/PRT%20CONFERENCE%202010/PRT%20Handbook%20Edition%204.pdf>
- Kilcullen, David (2009) The Accidental Guerrilla: Fighting Small Wars.
- Lunden, H (1999) Unifil er vår regjering. Universitetet i Bergen.
- Smith, R. (2007). The Utility of force – The Art of War in the Modern World. New York: Alfred A. Knopf.
- Taylor C (1994) The Politics of Recognition

Rapporter/Avisartikler/Videoopptak

- Akerhaug, Lars (2010, 07. november) Farligere for norske soldater enn andre allierte. Aftenposten, hentet 2011, 28. januar fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3893553.ece>
- Akerhaug, Lars (2010, 06. oktober) Taliban-topp drept i «norsk» område. Aftenposten, hentet 2011, 28. januar fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3844237.ece>
- Akerhaug, Lars (2010, 15. august) Taliban innfører islamsk lov bare kilometer fra norsk base. Aftenposten, verden Hentet 2011, 28. januar fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3769252.ece>
- Akerhaug, Lars (2010, 16. desember) Offiser: Norsk politikk styrker opprøret i Afghanistan. Aftenposten, hentet 2011, 28. januar fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3935782.ece>
- Bakkeli, Tom (2010) Taliban-sjefer ville overgi seg, hentet 2011, 28. januar fra <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=10020046>
- Ege, Rune Thomas (2011) Norge kjøper seg ut av Afghanistan- problemer, hentet 2011, 28. februar fra <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=10022292>

- Faremo, Grete (2010) Vi er i Afghanistan for å bidra til å skape fred, tale til PRT 16 hentet 2011, 28. februar fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/taler-og-artikler-av-forsvarsminister-gr/2010/prt-16.html?id=622341
- Flatemo, Trond (2008) Norsk konseptutvikling i Provincial Reconstruction Team Meymahne, hentet 2011, 14. Februar fra <http://www.bibgate.mil.no/fhs/Masteroppgaver/2008/oppgaver/Trond%20Flatemo.pdf>
- Holo, Trine og Andreassen Morten Dehli (2010). Kultur på ville veier: En gjennomgang av forsvarsets satsning på kulturforståelse, hentet 2011, 14. Februar fra <http://www.nupi.no/Publikasjoner/Boeker-Rapportar/2010/Kultur-paa-ville-veier>
- Max Planck institute (MPI) (2005, april). Family structures and family law in Afghanistan, hentet 2011, 14. Februar fra http://www.mpipriv.de/shared/data/pdf/mpi-report_on_family_structures_and_family_law_in_afghanistan.pdf
- NTB (2010) Afghanerne er ikke skikket til å overta. Hentet 2011, 31. januar fra <http://www.abcnyheter.no/nyheter/politikk/101226/%E2%80%93afghanerne-er-ikke-skikket-til-overta>
- Regjeringen (2009) Strategi for helhetlig norsk sivil og militær innsats i Faryab-provinsen, hentet 2011, 28. Januar fra http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/Sikkerhetspol/faryab_strategi0906.pdf
- Staveland, Lars Inge (2010, 10. november) Soldater får for dårlig opplæring i afghansk kultur. Aftenposten, nyheter hentet 2011, 28. januar fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3898883.ece>
- Støre, Jonas Gahr (2010, 09. februar) Redegjørelse om utviklingen i Afghanistan og Norges sivile og militære engasjement i landet. Tale i stortinget hentet 2011, 28. januar fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/utenriksministeren/2010/afghanistan_utvikling.html?id=592976
- The international legal foundation (ILF) (2004) The customary law of Afghanistan, hentet 2011, 28. januar fra http://www.usip.org/files/file/ilf_customary_law_afghanistan.pdf
- Thelle, Anne (2010, 17. november) NUPI på ville veier. Aftenposten, meninger hentet 2011, 31. januar fra <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article3908231.ece>
- Ulriksen, Ståle (July 2010) "Norway's political test in Faryab, Afghanistan: how to lead?" Noref policy brief No.10 July 2010, hentet 2011, 31. Januar fra <http://www.peacebuilding.no/eng/Publications/Noref-Policy-Briefs/Norway-s-political-test-in-Faryab-Afghanistan-how-to-lead>
- Ulriksen, Ståle (2010) "Afghanistan: Faryab – maktforhold, konflikter og skiftende allianser?" Hvor hender det No.8 årgang 2010-2011. Hentet 2011, 24. Februar fra [http://hvorhenderdet.nupi.no/Artikler/2010-2011/Afghanistan-Faryab-maktforhold-konflikter-og-skiftende-allianser/\(part\)/1](http://hvorhenderdet.nupi.no/Artikler/2010-2011/Afghanistan-Faryab-maktforhold-konflikter-og-skiftende-allianser/(part)/1)

Wergeland, Paal (2011, 24. januar). Norge har ikke lyktes i Afghanistan. NRK, nyheter.

Hentet 2011, 28. januar fra http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.7440425

Wily, Liz Alden (2004) LAND RELATIONS IN FARYAB PROVINCE: Findings from a field study in 11 villages by Liz Alden Wily hentet 2011, 14. Februar fra

<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/14642/1/cs04wi02.pdf>